

MLADIKA

november 2007
cena 3,00 €

Štev. 9

Boris Pahor,
vitez reda Legije časti

UVODNIK:

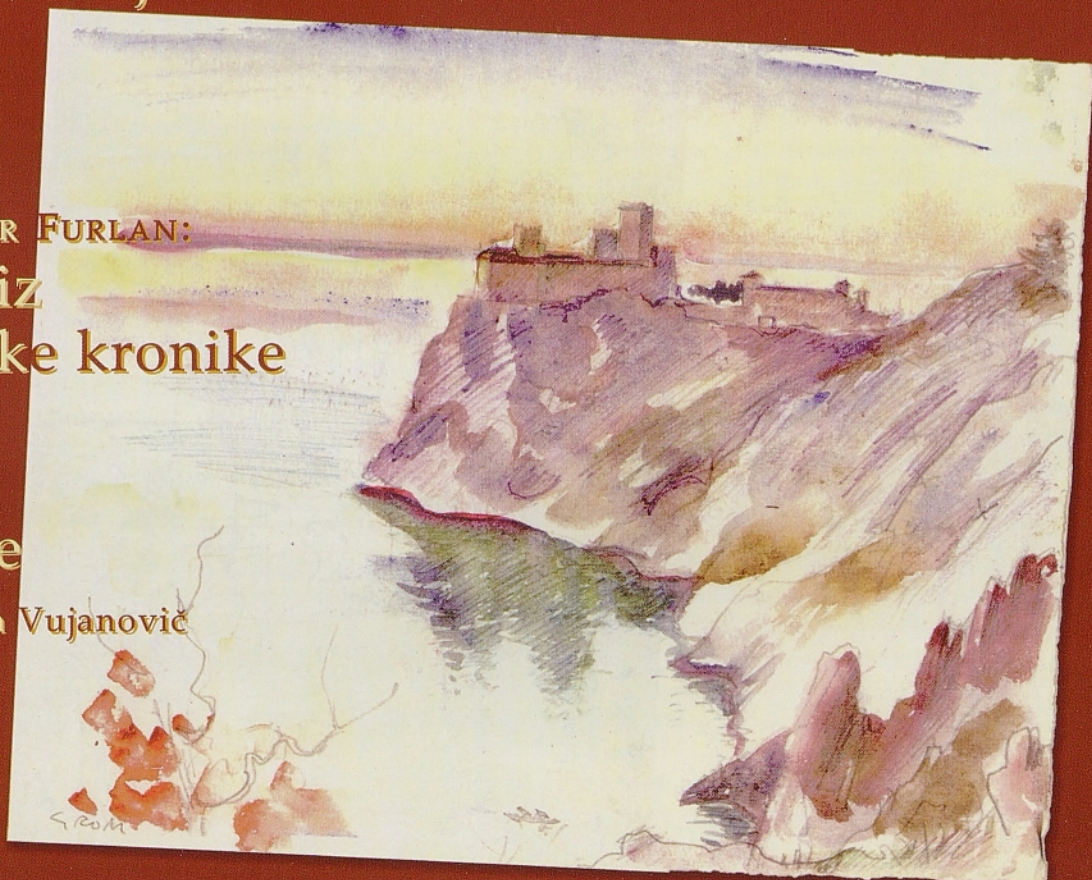
Dobili smo
deželni zakon

Ob izidu petih zvezkov
slikanic za italijanske otroke

INTERVJU

ALEKSANDER FURLAN:

Mrvice iz
družinske kronike

Sončnice

Majda Senica Vujanović

Dobili smo deželni zakon	1
Majda Senica Vujanovič: Sončnice	2
Josip Sanko Rabar: Pesmi	4
Boris Pahor, vitez reda Legije časti	6
M. Žitnik: Čarodejke (LXI.)	7
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...	9
Intervju: Ob izidu petih zvezkov slikanic za italijanske otroke . . .	10
Pod črto: Vladimir Jurc v Večeru . .	11
Lida Turk: Stric Giovanin je potoval po morju	12
Aleksander Furlan: Mrvice iz družinske kronike	14
Ivo Jevnikar: Ob 60-letnici obnove samostojnega slovenskega političnega nastopanja	17
Antena	20
Ocene: Knjige: Dogodivščine družine Talpa (V. Purič); Dorče Sardoč: L'orma del Tigr (V. Purič); Marijan Tršar: Razsevki podob (E. Sferco); Zanimiva številka Bogoslovnega vestnika (A. R.); Pogovor z Günterjem Grassom v Novi reviji (A. R.)	28
Knjižnica Dušana Černeteta (76) . .	32

Na platnicah:

Pisma; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 7 - 2007

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.

Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €.
Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €;
nakazati na poštni tekoči račun 11131331
– Mladika - Trst. Letna naročnina za
Slovenijo in druge države 25,00 € (ali
enakovreden znesek v tuji valuti), po
letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LI.

pisma **Rumeni zamejski predpasniki**

Okrogla miza na letošnjih študijskih dnevih Draga 2007 o tem, kako gledajo na Slovence v Italiji opazovalci iz Slovenije, mi je vzbudila marsikatero misel.

Anekdota o tem, kako je mlada mamica, doma iz matične Slovenije, zaradi naročila tržaške učiteljice, naj učenci prinesejo v šolo predpasnike, kupila sinčku rumen kuhinjski predpasnik namesto modre šolske haljice, je duhovito opozorila na to, da govorimo isti jezik, a besedam dajemo različen pomen. Strokovno bi se temu reklo: vsebina pojma je različna, beseda, ki je izraz za pojem, pa ista.

Takih rumenih predpasnikov je bilo na tistem večeru še nekaj.

Dolga razprava je bila posvečena predvsem dvojezičnosti oziroma dvojezični šoli.

Kaj je dvojezična šola, je lahko opredeliti. Tako šolo smo Slovenci imeli v začetku razvoja osnovnega šolstva, ki je potekalo po avstrijskem zakonu iz leta 1774. Značilnost tega pouka je jasno zaznavna iz takratnih učbenikov, ki imajo na levi slovenski, na desni pa nemški tekst.

S takim poučevanjem je opravil že Vodnik, zato je pisal samo slovenske učbenike. Kasneje je bilo značilno le za Slovence na Koroškem. Tak pouk pa imamo za slovenske otroke v posebnih okoliščinah še danes. Na primer, hvala Bogu, za Beneške Slovence v Špetru. Žal pa imamo tak pouk tudi na Slovenskem, in sicer v nekaterih predelih Prekmurja, kjer živi madžarska manjšina. Otroci slovenske in madžarske narodnosti imajo dvojezičen pouk. Učbeniki imajo na levi slovenski, na desni madžarski tekst. Oba jezika sta v šoli enakovredna in uporaba enega ali drugega jezika se pri učnih urah menjava.

Protesti slovenskih staršev proti takemu pouku, češ da otroci zaostajajo v pojmovnem razvoju, se že dolgo vrstijo. Socialistična oblast, ki je to novost uvedla, je vztrajala, da je ta model zgled enakopravnosti narodov. Čeprav tega zgleda do sedaj še nobena druga država ni posnemala, ga tudi nova slovenska demokratična oblast še ni odpravila in so slovenski otroci prikrajšani za kakovostnejši pouk v materinščini v svoji

(dalje na 3. strani platnic) »

SLIKA NA PLATNICI: Iz monografije Bogdana Groma *Moje Korenine, ki bo te dni izšla pri naši založbi, povzemamo deli Prosek (1956, akvarel, 12x17,5) in Devinski grad in zaliv (1953, svinčnik in akvarel, 19,7x25,5).*

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Jadranka Cergol, Liljana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Dobili smo deželni zakon

Končno smo dobili deželni zakon, ki ureja odnose s slovensko manjšino. Nad njim smo zadržano zadovoljni, ne pa tudi navdušeni: predolgo smo se zanj potegovali in ga čakali, ker se je deželna ustanova skrivala za državnim zakonom, ki smo ga zasledovali pol stoletja. Dežela bi norme za Slovence lahko sprejela že davno prej, ker je bila – zaradi svojega posebnega statusa – za to pristojna in tudi upravičena. Počasnost in odlašanje sta v Italiji prej pravilo kot navada, ker marsikatero neljubo zadevo lahko po svoje reši čas in se ni treba prav nič potruditi in nič tvegati. V preteklih desetletjih se je s slovensko manjšino marsikaj zgodilo, večinoma na slabše, saj so se s časom nadaljevale tiha asimilacija, razseljevanje in padanje identitete, prav tako pa je čas prinesel tudi nepopravljivo demografsko upadanje. Zakonsko urejanje zadev s slovensko manjšino prihaja torej mnogo prepozno, da bi lahko bilo učinkovito. Če bi ga dobili pred tremi desetletji, bi danes bil stoodstotno uresničen in bi ga lahko le izboljševali. Poleg tega, če pogledamo malo bolj natančno, bomo ugotovili, da deželni zakon prinaša bolj malo novega, tudi kaj protislovnega če ne celo protiustavnega, zato zares ni razlogov za navdušenje niti ne za optimizem. Ker pa mi nikoli ne vržemo puške v koruzo, moramo najbolje izkoristiti tisto, kar imamo.

Priznati moramo, da deželni zakon – čeprav ne soglašamo z Illyjevo samopohvalno trditvijo, da je Furlanija Julijska krajina zgled v zaščiti manjšinske identitete – pomeni vendarle korak naprej v urejanju odnosov z manjšino. To je nekaj novega in spodbudnega, ker podpira in utrjuje nam bolj naklonjeno javno menje, čeprav je istočasno znova sprožilo alarm v nacionalističnih krogih, ki so se aktivirali v smešnih pismih bralcev v medijih ter tam, kjer je slovenska identiteta nedoločena. Rezija tako s svojo obrobno najbolj plačuje šibko narodno opredeljenost, ki je Rezijanom sicer nihče ne vsiljuje, a je obenem najboljši dokaz, kakšni so dolgoročni učinki zapostavljanja in absolutnega pomanjkanja narodnostnih pravic. Kako naj se Rezijani zavedajo (in kako naj bodo ponosni) svoje, ne rečemo nacionalne, ampak vsaj jezikovne pripadnosti, če pa jim ni država v poldrugem stoletju priznala niti osnovne kulturne institucije, ampak jim celo vsiljuje misli na nek izmišljeno eksotični izvor. Tudi organizirana manjšina ni znala najti pravega pristopa, in tako je peščica Rezijanov, ki so pred deželno palačo hoteli izpričati svoje neslovenstvo, postala nezavedna in žalostna figura izginjajoče slovenske prisotnosti v tem delu Italije. Dokaz več, da identiteta ni enkrat za vselej dana, zapisana v krvi ali genih, niti v jeziku ne, ampak jo je treba gojiti, obnavljati, posodabljati: v šoli, v društvih, v družini, tudi če je dvojezična. To je tudi opozorilo ostalim manjšincem, da nove generacije ne pridobivajo identite avtomatično. Uveljavljanje norm za manjšino, tako državnih kot deželnih, seveda ne bo lahko, saj bomo vedno znova zadeli na ovire, nasprotovanja in sabotžo. Kaj drugega kot sabotžo lahko označimo gesto tržaške ustanove, ki skrbi za varnost na delovnih mestih: izdala je večjezično brošuro za varnost na gradbiščih, kjer prevladujejo tuji delavci. Brošura je napisana v romunščini, albanščini, arabščini, nemščini in francoščini. Čeprav tudi vrabci na strehi vedo, da v Trstu nič ne zgradiš brez srbskega gradbinca, ni v srbsčini napisana v omenjeni brošuri niti vrstica. Na slovenščino in hrvaščino pa so sploh pozabili. Pot do uveljavitve manjšinskih norm predvsem pa nove miselnosti in občutljivosti, ki sta za to potrebni, bo dolga.

Majda Senica Vujanovič

Sončnice

Priporočena na literarnem natečaju Mladike za leto 2006

Težke, polne so povesile glave in so jih rezale kar s srpi. Podolž in počez sončnica ob sončnici, steblo ob stebelu z velikimi srčastimi listi. Še mrtve se svetijo, izcejajo lepljivo tekočino in dišijo po medu, smoli, rožnem olju. Vse obenem, nedoločno, a toplo vznemirljivo.

Meta čuti poletno ugodje. Po vsem telesu se je razlezlo, jo prepaja, dišavi in spaja z davnino.

Sončnice vabijo in čakajo pred parno, velikanski kup. Posušene se razpirajo, se ponujajo sapam in vetrovom, da jih razseje.

Vselej so iztepavali v mesečini lahkotno in veselo. Delo je zamudno in se zavleče čez polnoč. Zjutraj se mudi s pozno žetvijo, s košnjo otave, z izkopavanjem.

Polna luna osvetljuje prostor pred skednjem. Domači že točijo na trati, ko se tiho plazijo iz senc vaški fantje. O, radi prihajajo! Lesnikovca nikoli ne zmanjka. Tako božanskega okusa je in se iskri in zadiši iz grče. Vsak si lahko natoči! Pravzaprav hodijo puobi bolj plavšat in nagajat izbirčnim nevestam. Le Mete si ne upajo dražiti. Drugačna je, v mestne šole hodi.

Trkajo vseppek, sončnice se voljno vsipljejo v lesena korita in štrcajo na vse strani. Kupi rastejo, lezejo, sršijo ob smehu in dovtipih vasovalcev. Korajžni vsiljivci segajo dekletom tudi pod tenke bluze, jih privzdigujejo, jim šepčejo. Tu in tam katera zavriskne, zacvili kot miška v slami.

Meta prisluškuje neznanim šumom, nezavedno nekoga čaka. Morda pride, se pritihotapi tudi on? Podaja sončnice. Stresa s površine voščenorumenno prevleko iz drobnih trobljastih cevčič, ki prekrivajo in ščitijo sredino. Seme ob semenu, zrno ob zrnu v tesnih zaporednih krogih, vedno večjih do oboda, do trde nazobčane listnate obrobe. Se čudi čvrstim pikastim, grahastim, rižastim in črnim golobjim in žametno vijoličnim sončnicam.

Spet se korajžijo, tudi ženske, glasen smeh in krotot. Meta zatrepeče, nenadoma se spomni na Vanča. V nedeljo sta plesala polko. Vedno hitreje je šlo po zibajočem se macesnovem podu. Tla se ugrezajo, dvigajo, tesno objeta ju nosi do neba. Vedno hitreje se vrtita, še hitreje, da zažvižga vse naokoli. Harmo-

nika ne odneha, Vanč jucka, zastoče: flavta, ori klarinet.

V duši zatarna... Le še teden dni počitnic in vrtni se moram, pogrešala bom kope na ozarah, nepregledne gmajne v lesu, globače, pungrat, sončne odore. Ti puobi ne vedo, ničesar ne vedo, kako je z njo. Ostala bo v mestu, si govorijo, si tam izbrala, gosposka postaja, ne pozna več naše šprahe, ne kvanta, ne preklinja. Ni več naša. To čuti tudi ona. Da, drugačna sem, a vse sončnice so moje, vsa drevesa, še vedno znam plezati kot veverica, preskakovati potoke, preplaziti vsako oviro.

Anzi nagne grčo, si oddiha in kot vselej začne prvi s svojim visokim tenorjem: Da bi biva liepa ura in bi sjava svetla luna... pritegnejo alti, soprani, basi počez počasi, ubrano, da zadrhti nizka skodlasta streha, kašča, hiša. Viža za vižo za srce in dušo. Ljubee, spoštljivo, kot bi žebrali.

Meta v mislih spet pleše z Vančem. Okna se tresejo, stene, sapa jima pohaja. Ne odnehati, ne odnehati, kdo vzdrži do konca? Še se vrtita, začudeni pogledi, vse stavi na Vanča.

Že dolgo ga pozna. Dolinski je, knapovski. Drugačen je kot tile, tudi dolinska dekleta so drugačna. S sošolci prihaja na gavde ob sobotah, na lepe nedelje, na ovseti, na Silvestrovo. V otroštvu je pasel pri sosedovih. Bila sta tudi sošolca nekaj časa. Odrasel je, zaključil rudarsko šolo.

Ja, Vanč jo priteguje, zna se ji približati. Pleše kot nihče drug, hodi po rokah, vrti se kot kolo, pravi akrobat je.

Tudi Meta poje, a pesmi jočejo v njej, jo nagovarjajo. Ne odhajaj, tujka postajaš tam daleč v mestu. Tuje gvante prinašaš, kje so tvoje dolge janke, adrece, cikle? Žela si v njih, okopavala, plela. Te kratke hlače, z njimi se postavljaš. Za pohujšanje, pravi mati, žalostna je. Kje so tvoje kite, tvoj najlepši okras? Ne jočeš za njimi? Kaj si storila? Meta!

Sončnice štrcajo, trkajo po osemenu, ročno morajo izbežati poslednje semence. Težkajo v dlaneh, presipajo s prsti, do lica, do ust, na prsa drsijo, poklekaj, do kolen jih je.

Od daleč se oglašča čuk, vsak večer bedi na lipah, poje enakomerno, zateglo, da odmeva do vasi in

preko. Skotali se hruška, zapoklja vejica. Meta tenko prisluhne, zadrži dih. Nekdo se krade, potihoma plazi vse bliže. Iz senc se izvija, le ona ga opazi, ga išče v medli mesečini. Vitka postava, skodrani lasje, sapa ji zastaja, je on, je zares on, Vanč? Ne more verjeti. Da, on je, zagotovo. Že se je pridružil mladcem. Sončnico drži v rokah, velika je, polna. Vselej se je obračala za soncem, vse življenje. Iskala svetlobo, luč, veliko svetlobe, toplote.

Zdi se ji, da jo prav ta sončnica svari: Meta, rasteš, odrasti moraš, dozoreti! Mlada si, veter te lahko nalomi, vihar izruje, oster žarek opeče. To ji šepeče tudi krojač dedek, ki poseda pod tepko in šiva, šiva in oče in modrostnik v mestu.

Vanč nagiba grčo, poje z njimi čisto kot potoček v dolini, kot lišček med vejevjem spomladi. Že čuti njegov tesen objem, vroč dih, vrtita se, vrtita, godci ne odnehajo, harmonika vriska, rdeč nagelj ima pripet na prsih, diši po cimetu, lipju.

Pesem jih družijo, odmeva v pozno noč: Z nobenim purgarjem ne grem jaz tavšat, ker moja kajžica na travniku stoji... Nocoj je ana liepa noč, ko mesec sveti celo nuoč... Oj ta mlinar, oj ta mlinar...

Srečujeta se s pogledi, išče ga, išče sebe. Tujina se seli vame. Mestni fantje, učene besede, parole poslušaj, se jih uči. Zjutraj zarjatka v brigadi, vsi v brigade, blizu in daleč. Kramp drži v rokah, s krampi gredo na delo, roke so otrdele, do krvi žulji, opeka je hrapava, podajajo si jo v vrstah. Dviganje zastave in spet na delo, na delo, mladina gre progo gradit in četa koraka veselo...

Kot v sanjah vse zamira, odhajajo v noč, izgubljajo se eden za drugim, v temo, ostajajo sončnice, zvrhano polni čebri, čebrice, slamnice, vrči. Iz skednja se širi vonj lucerne, otave, snopovja. Trudno je telo, roke so omahnile. Netopirji prhutajo nad streho, se nizko spreletavajo.

Tudi Vanč se je nekam izgubil, nikoli se ne poslavljata, nikoli pogovarjata. Meta se vleče k svojemu ležišču. Rada spi poleti med kamilicami, šentjaževkami, med meto, meliso, tavžentrožami. Uspavajo jo, pomirijo. Polno je senenega drobirja. Mati polni z njim blazine. Le ona to pozna, se zdravi s travami.

Kot veriverica švigne na peter po lesenih štrcljih, se dotipa k tramovju do odeje. Zakoplje se in prekrije. Tako prijetno je tukaj, tik pod streho, popolni mir, tenki lunini žarki sipljejo srebrnino.

Ža sanja Vanča. Sončnico drži v rokah, z rumenimi listi je ovenčan, s semeni posut. Poje, pleše, vrtita se, srečujeta s pogledi. Poskočen je, lebdita nekje. Diši po rožah ves žameten zapeljiv. Ona je srečna kot bi bila z njim v nebesih.

23. SLOVENSKI KNJIŽNI SEJEM

28. 11. 2007 – 2. 12. 2007
CANKARJEV DOM, LJUBLJANA

*Založba MLADIKA na razstavnem prostoru
Slovenske knjige v Italiji (P-14)*

Zdi se ji, da med biljem šumi, šumi, prihaja vse bliže, bliže. Nekdo se je dotakne kot duh nalahno: Kako si lepa, najlepša! Bodi moja, ob tebi sem, nasloni se na moje rame. Predaj se mi kot sončnica, razpusti lase, razpri ustne, objemi me, prosim! Me čuješ? K tebi prihajam, samo k tebi!

Joj, Vanč, si res ti? Kako si me odkril? Ne dotikaj se me, prosim, nisem te vabila, še ne, še ne. Rada te imam, zelo rada, a čakaj name. Ne morem k tebi, predaleč si! Sedaj si vihar, bojim se te, prosim, bodi milosten. Saj si moj, vedno boš, vedno bova plesala, se vrtela. Odrasti moram, sedaj te ljubim le tiho, kot zna ljubiti veter, kot ljubi mesečina in zarja in blagi žarek. Ljubim te tiho v sanjah. Ne dotikaj se me, ker me boš ranil. Svetlobo potrebujem, sončno luč. Nežna sem, rahla, vsak dotik me osami. Pusti me, da spim, da sanjam.

Le kako je odkril njeno skrito sled? Jo ljubi kot ona njega? Sedaj ji šepeče, moleduje. Razgrela si me kot tisoč sonc, napolnila z vsemi opoji poletja. Ta trenutek, sedaj je najin. Lepo ti bo ob meni, še lepše kot na plesišču ob melodijah. Ne boj se, Meta, Meta!

Oh, te sanje...

Vanč, to je ogenj, to je bolečina, to je slepilo. Bodi moj za vedno, čakaj me, čakala bom nate tam daleč, vsak dan, vsako noč, mislila nate, hrepenela. Spet bo poletje, spet bodo sončnice zorele, Vanč! Ne zaupaš vame? Ne pozabim te, nikoli! Polepšal si moje lice, ožaril mojo zenico v očesu, mi napolnil dušo.

Vso noč prosi, moleduje. Nihče je ne bi premaknil. V bližnji kapeli je sv. Uršula, k njej se zateka, ona jo varuje, ona zna pomagati devicam.

Jutro je megleno, rosne rože povešajo glave, ihti jo. Iz Mete plane, ne ve, kaj bi z njim. Odrgra nageljček na gredi kar tako za spomin, da bo mislil nanjo. Ničesar ji ne reče, molče se poslovita.

Je še kdaj pomislil nanjo? Nikoli ni zvedela. Ne koč ga je iskala, nihče ni vedel, kam se je izgubil, kam je odšel.

Z njo ostaja tudi sedaj, ko je sama, osivela, ko povešajo sončnice dozorele glave. Še bi plesala z njim s počasnimi, trudnimi koraki.

Josip Sanko Rabar

Pesmi

Otrok

*Dragi nebeški Očka!
pokloni mi brata ali sestrico,
da se bom lahko s kom igral,
pojočo skrinjico,
zrakoplov in ladjo,
morda tudi kakšnega hrčka,
ki čofota?*

*Pokloni mi psička,
ki me bo rad imel.*

*Narisal sem ladjo
in želel, da bi jo videla mama,
toda ona nima časa,
kuha kosilo in joče.*

*Rad bi se z očkom igral,
on pa je jezen in vpije,
ko mama vrešči in krožnike razbija.*

*Mimo mene hodita
kot poleg zidu,
zanju ne obstajam.*

*Zlagam neme igračke,
gledajo me z gluhihimi očmi.
Očka cele dneve ni;
stanovanje je veliko in prazno,
drsam se po parketu,
kot v ogledalu
vidim le sebe.*

*Zakaj tako dolgo ni mame?
Pravi, da je ves dan pri frizerju,*

*pravi, da je ves dan pri sosedi.
Kje je moja mama?*

*Mama! Mama!
Narisal sem mamo,
pa nimam komu pokazati sliko.
Ni več poljuba pred spanjem.
Na blazino sem postavil sliko
in jokal.*

*Vrni mi mojo mamo, Oče!
Kam neki je odtavala?
Vrni mi mojega očka,
da se bomo vsi skupaj igrali vlak,
posedali na tleh,
gradili pravljичni grad
in se šli skrivat:
brž ko odštejem do deset,
kje si, zelo se bojim?!*

*Življenje je skrivalnica:
Jezusa, očka in mame,
skritih za temo,
za zaveso joka.*

*Kje si?
Povsod te iščem v hiši:
pod smreko se skrivaš,
nimaš več kje!*

*Rodil se je Jezus
kot otročiček mali,
ki nekoga potrebuje
kot ga tudi jaz.*

Ključar nuklearne apokalipse

*O Gospod
obesili so mi težki ključ okoli vratu
odpiralca vrat temè
in mi rekli da sem prav jaz
najbolj uravnotežen
najbolj primeren da lansiram
nuklearne rakete
v primeru vojne*

*V primeru vojne
stavili so mi pretežki ključ okoli vratu!
znorel bom
v nekem lucidnem trenutku
bom vključil mehanizem
in dalje se bo vse gibalo avtomatsko
hotel bi postaviti piko na "i"
negotovosti
eksistence človeštva
hotel bi da se konča ta komedija
balansiranje na vrvi*

*V primeru vojne
vojne?*

*O Gospod
jaz bom vse
tako dobre kot zle
tako mesta kot vasi
tovarne in umetniška dela
vse stvari in vse
malenkosti
poslal v pekel
po kratkem postopku
V primeru vojne
in brez vojne*

*O Gospod,
pomagaj mi
da končamo s tem
nesmiselnim
in nestabilnim
svetom!*

*O Gospod,
vse je boljše
kot to čakanje!*

Budilka

*V meni utripa budilka
rajski in pekleni stroj
kolesce sklepe obrača
tranzistor dvoma trepeče
morda je kratki stik
vzrok tele pesmi*

*Input, input
vpije v meni otrok
in skenira svet*

*Output, output
poje tranzistor
preklaplja podatke
z riskantno norostjo plesa
spodbujen od virusa
nebeškega hekerja*

Josip Sanko Rabar se je rodil 17.8.1946 v Zagrebu. Na univerzi je končal študij filozofije. Sedaj je fonodokumentator pri Radiu Zagreb. Je pesnik (piše tudi pesmi v prozi in poeme), publicist, novinar, filmski in gledališki kritik.

Prevedel: Martin Silvester

Boris Pahor, vitez reda Legije časti

Tržaški pisatelj Boris Pahor je bil 27. septembra odlikovan z redom viteza Legije časti (Legion d'honneur). Odlikovanje, ki ga je podpisal nekdanji francoski predsednik Jacques Chirac, je bilo podeljeno v rezidenci francoske veleposlanice v Sloveniji Chantal de Bourmont, ki je takrat tako spregovorila:

Gospod Boris Pahor, gospe in gospodje predsedniki, gospe in gospodje literati, dragi prijatelji!

V veliko veselje in neizmerno čast mi je, da vas lahko ta večer sprejemem v francoski rezidenci. Rada bi pozdravila vsakega izmed vas in se vam zahvalila za čast, ki ste mi jo izkazali s tem, da ste se odzvali vabilu. Redko se zgodi oziroma je to prvič, da na tem mestu vidim zbranih toliko eminentnih ljudi. Francija se ima za to zahvaliti vam, dragi Boris Pahor.

Danes gre za izjemen dogodek, ko vam bom, dragi prijatelj, po odločitvi predsednika Jacquesa Chiraca, podelila eno najvišjih odlikovanj francoske republike, odlikovanje Legije časti, ki jo je pred dvema stletjema uvedel Napoleon Bonaparte, Prvi konzul.

Pred nekaj meseci sva se tukaj že srečala. Na čudovit in globok pogovor z vami me veže živ spomin. Očarala me je vaša neizmerna energija, ko ste, dovolite mi, da to rečem, pri vaši spoštovanja vredni starosti, globoko v noč nadaljevali pogovor, medtem ko sem se jaz ob poletu dopolnjenem šestdesetem rojstnem dnevu počutila staro in izčrpano.

Predragi prijatelj, gospe in gospodje!

Nocoj želim nadaljevati s francosko tradicijo ob izročitvi takšnega odlikovanja. Navada je, da se podobno kot ob sprejemu novega člana v Francosko akademijo, predstavi življenjska pot srečnega odlikovanca.

Priznati moram, predragi Boris Pahor, da mi je ob predstavitvi vašega življenja zaupana hkrati lahka naloga, kajti vaša življenjska pot je izjemna, po drugi strani pa tudi težka naloga, kajti govoriti bi morala o veliko stvareh. In tako z velikim občudovanjem stojim tukaj pred vami in pred vašim delom.

Boris Pahor z odlikovanjem.

Poskusila bom poenostaviti. Zakaj se je predsednik francoske republike odločil, da vas počasti na tak način?

Najprej zato, ker ste velik pisatelj. Velik slovenski pisatelj. Ne bom se spuščala v subtilnosti med narodnostjo in državljanstvom, ki jih francoski kartezijski duh ne dojema. Naj zadostuje, če rečem, da ste za nas Francoze velik slovenski pisatelj. Naj dodam, da mi je moj italijanski kolega tukaj v Ljubljani povedal, kako zelo je srečen, da boste nocoj prejeli to odlikovanje v francoski rezidenci.

Kakšni so razlogi za takšno odlikovanje? Odgovor je preprost. Navedla bom tri glavne razloge:

V Franciji ste zelo znani. Vaše knjige, ki so bile prevedene v francoščino, so bile deležne velikega uspeha. Zagotovo ste videli velik članek, ki vam je bil posvečen letos poleti v Le Monde des Livres. Živeli ste v Franciji. Ne bom razlagala, v kakšnih težkih razmerah, ker to vedo vsi. Kljub grozodejstvu, ki so bila storjena vam in mnogim drugim, ste v Franciji ponovno našli veselje do življenja. In nenazadnje, vaša ljubezen do francoskega jezika. Vaš prispevek k njegovemu sijaju. V francoščini ste napisali občudovanja vredno novelo Arrêt sur le Ponte Vecchio, ki na zanimiv način predstavi usodo mesta Trst in se obenem sprašuje o odnosu do materinščine. Na sijajen način nas opominjate na to, da ko govorite o sebi, vaša dela govorijo o nas in da pisanje prehaja od posebnega k splošnemu.

»Slovenec,« pišete, »ki je v Dachauu moje ime uvrstil na seznam novih bolničarjev, je poskusil rešiti nekoga, ki bi lahko bil koristen svojemu narodu.« Da, vaše delo služi vašemu narodu, vašemu jeziku, hkrati pa služi nam vsem, Franciji, Evropi in vsem dobronamernim ljudem.

Spominjam se, kaj ste mi pred nekaj tedni povedali. Vedno ste posebno pozornost namenjali mladim in nenazadnje je vaše sporočilo namenjeno prav njim. Zato vas v imenu Predsednika francoske republike odlikujemo z redom viteza Legije časti.

M. Žitnik

Čarodejke (LXI.)

HAZARDNE IGRE

Mi kriči po telefonu, da je popolnoma obupana. Da je slutila, kako so bile naše napovedi, ko smo zagovarjale poroko njene hčerke, napačne in neresne!

»Gizela, pa saj se tvoja hči z možem odlično ujema!«

»Posledice so v moji hiši! Moj mož je spet zabredel v filmske odnose s tisto svojo bivšo!«

»To se morda tebi zdi, morda se je le hotel nekoliko pogovoriti, če jo je kje srečal.«

»Ti o tem ne moreš drugega kot psihologizirati! Nimaš sposobnosti, da bi se vživela v moj pekel!«

»No, ne pretiravaj!« V filmih lahko slediš zelo poučnim dogodljajem, ki se sprožijo, kadar je eden od zakoncev nezvesta stvar! V spletkarjenju si ti bolj doma kot jaz!«

»Tu ne gre za spletkarjenje, ampak za mojo življenjsko usodo.«

Ker je Gizela žalostna, postajam žalostna tudi jaz. Ko govori o svoji življenjski usodi, mislim, da pretirava, saj ni več v letih, ko te čustva neracionalno premetavajo kot veje v vetru. Verjetno bi bilo bolje, ko bi se v to usodo vdala. Smiljenka je bila, očitno, pripravljena zakoličiti svoje osvajalno (zmagoslavno) področje. Verjetno se je v priletnega prikupneža celo zaljubila in je, samozavestno, a tudi z vso hudobijo, začela uveljavljati svoje prednosti. Verjetno je ves čas vodila neko vzporedno zgodbo z vsemi aduti mlajše generacije.

Ah, kako je že s temi triki, ko se v urejeno družino vštuli lepa mladenka? V nekem modernem svetovljanskem romanu je gospa soproga, ki je itak navajena »skakati čez oje«, seveda na skrivaj, povabi v hišo, jo obdari, pogosti, jo pusti samo s svojim zaprepaščenim zakoncem, ga s tem zmede, je z njim pozneje in vseskozi do smešnosti olikana, nakar spregovori lepemu dekletu o vseh njegovih zavratnih navadah, vsakdanjih odurnostih in o tem, kako ta, na videz zelo očarljivi gospod, na skrivaj uživa mamila,

preklinja vse, kar leze ino gre, je en umazanec, ki bi rabil dve služkinji; če se ona ne bi potrudila dovolj, bi vsako jutro zaspal in ne bi niti hotel v službo... Take inscenacije Gizela ne bi zmogla, ker bi se ji zdelo žaljivo poniževati se pred od vekomaj zasovraženo Smiljenko.

Druga možnost, ki bi bila verjetno lažje izvedljiva, bi bil točen prikaz političnega stanja s škodljivim nastopom take nepomembne osebe, kakor je Smiljenka v času političnih iger, pri katerih lahko igra smiselno vlogo le družinska skupnost nekega politika. Uspešnost žene se kaže v njeni sposobnosti, ko zna v javnosti nastopati kot smiselni del politikove družine. Nekdo od Wiesthalerjevih znancev ali prijateljev bi se moral odločno zavzeti, da mu zadevo razloži. Da ga, kot temu pravimo, strezni, naj ne dela neumnosti v svojo škodo, saj je dovolj star!

To so moja tuhtanja, Gizeli pa enostavno predlagam:

»Reci mu zlepa in z nasmeškom, da je sebičnež, ki misli, da bo prikupnejši svojim volilcem, če bo opletal z avanturami, odvrnil pa bo vse, ki so doslej vanj zaupali, zlasti pa si bo zapravljal naklonjenost takih, ki so ga povzdignili na sedanji uspešni položaj, kar pomeni, da ga bodo zasovražile volilke!«

»Misliš, da mi bo verjel? Kvečjemu me bo poslal k vragu! Saj, to bi rad, da bi pač jaz nekam izginila. Namesto pametnega očeta imamo produkt novega časa, to je copato neusmiljene Smiljenke!«

»Zberi ves pogum, ki ga premoreš, in zaigraj na prijateljstvo, ne na histerijo, ki je opravičljiva, a bi učinkovala porazno!«

»Nikoli mu ne bom odpustila vse te zahrbtnosti!«

»Nasprotno, vse boš odpustila v imenu tistih stvari, ki so ti dragocene. Zakaj bi morali imeti nekateri vso srečo v ljubezni, drugi pa eno samo samotno pot!«

Telefonska zveza je prekinjena. Domišljam si, da bo tokrat Gizela premagala svojo vzkipljivost in se domislila še drugih stratosfer, ki so meni neznane.

V BLIŽINI MORJA

Sprla sva se, a dobro veva, da imava v bistvu iste stebre bivanja. Briki bi rad intervjuval slavno osemdesetletno Živano, tako da bi počastili tisto, kar imenujemo stari slovenski Trst. Prosi me, naj jo nagovorim, kakor vem in znam, da bi povedala, razkrila in obelodanila stvari, ki jih je nemara površnost naše dobe zanemarila. Obljubila sem mu in obljubo držim.

Sediva z osemdesetletnico nedaleč od Rusega mosta. Kdor bi naju opazoval, bi rekel, »da sta se tidve našli«. Neobvladljiva je Živanina zgovornost, neobvladljiva so moja vprašanja! Ta plac pred cerkvijo Svetega Antona Novega je namreč izbrala ona. Zaupa mi, da se je odločila za ta prostorček, ker bo opazovala vitrine najstarejše knjigarne v tem mestnem okolišu.

»Saj so varstveniki, plačani in oboroženi, ki pazijo, kaj se tod naokrog dogaja!«

»Vraga, kako, si ti, elegantna ženska, naivna in lahkoverna! Mar ne veš, da bodo kvečjemu prisluškovali najinim pogovorom, kaj se dogaja s Slovenci pa jim je figo mar!«

»Ne zamenjajmo situacijo iz tridesetih let z današnjo!«

Divje me pogleda, prvič jezno, odkar se poznavava.

»Mar se delaš, da ne veš, kako so sproti razbili šipe trgovini, ki je izpostavljala slovenske knjige?«

»O tem nič ne vem; saj niso nič napisali nikjer, čeprav so tovrstni protesti v naših časnikih pravočasno na prvi strani!«

»A tako! In moj prijatelj, ki ima dolga desetletja to knjigarno, se boji, da bo še slabše, če se bo kaj preveč pritožil!«

Ostajam brez besed. Take stvari mi zaustavijo srčni utrip. Divje žrem sladoled, poiščem v torbici cigarete, in ker jih ni nikjer, prosim Živano, naj mi oprost, ker za trenutek stopim po svoje tolažilo vseh tegob. Popolnoma preslišim njene nauke, kako da se zastrupljam brez potrebe, tedaj pa zagledam ob vitrinah znane knjigarne Gizelo.

»Čudno,« mi pravi, »vsi govorijo o Ljudmilini zbirki in o naših mesečnih novostih na knjižnem tržišču, ki da imajo uspeh!«

»In je ni v izložbi?!«

»Torej si tudi ti opazila!«

»Te izložbe večkrat razbijejo neznani lumpi, taki, ki sovražijo slovenske knjige, imena, priim-

ke in še tako navadno versko knjižico, če je napisana s slovenskim naslovom!«

»Spet nekaj novega!«

»Dejansko se je to zgodilo! Vprašaj knjigarnarja, če ne verjameš.«

»Saj je nezaslišano! Še pred dnevi je bila naša Ljudmila na ogled v izložbi!«

»In tukaj je ne bo več. Knjigarnar je en sam poštenjak. Nima strankarske izkaznice, je tako rekoč nevtralen, tak kot ti in jaz! Pridi, boš slišala, kako stara pesnica vztraja tudi v dolgih časnikarskih dialogih!«

Ves čas si naju je ogledoval mladi menih, pravzaprav je poslušal z začudenjem, kaj se menita dve »fini gospe«. Ni si upal vprašati, kaj se je tu zgodilo, razumel pa je prav zagotovo vse. Prišel je, eden od mnogih, v edino slovensko prodajalno, kjer so mu povedali, da lahko kupi, kar hoče, od sveč do liturgičnih knjig, kar v Sloveniji ni lahko dobiti, zdaj pa je slišal o dogajanju hunc et nunc! Saj se mi smili, ker je presunjen, a sem tudi sama dovolj zaskrbljena, ker vidim, da je Živana ob obloženi mizici še vedno sama. Brikija še ni...

»Ste mi rekla, da bo pogovor s časnikarjem, ne pa s časnikarko!«

»Živana, oprostite, to je moja prijateljica Gizela, časnikar pa se je zakasnil, kar ni njegova navada. Morda je naletel na velik promet!«

»Me veseli, sem Živana, narečna pesnica!«

»Vas pa poznam iz koledarjev in iz slik z narodnimi nošami!«

»Kaj pa oni, ki ga čakamo?«

Saj je že tričetrt ure, kar ga čakamo! Se je pomotoma podal na trg Svetega Antona Starega? Saj je bilo jasno, kje se najdemo!

Pa smo, same ženske, vse v visokopetnikih, najvišje namreč nosim jaz, saj je Živana vedno dobre volje, ko vidi, da jo, kakor misli, oponašamo.

»Vaš prijatelj morda misli, da moram, preden me posname na svoj aparat, imeti vaje z vami! Vidite, kakšni so mladi časnikarji! Despotski!«

»Če se s takim poročiš, pa imaš vse življenje plejado mladih in starih naivnic, ki jih vleče za nos, in jim nikoli dovolj jasno ne pove, da se je že zdavnaj poročil. To vem jaz,« povzdiguje glas Gizela in vneto popije prvi liker.

»No, če si narečna pesnica, so do tebe nekoliko iskrenejši. Občudujejo besedno izraznost človeških čustev.«

»Ali vi lahko izražate te svoje umetniške sve-

tove le v narečju?«

»Prvič bom povedala svojo skrivnost: to namreč, da imam najlepše ljubezenske pesmi v odrski slovenščini, taki, ki jo je bilo slišati v našem gledališču nekoč, iz ust resnično spsobnih igralcev...«

»Zakaj pa jih ne objavite? Poglejte, tukaj imate dve vneti bralki!«

»Ampak tistega, ki me je naročil in bi kaj mojega objavil, ga ni od nikoder, mar ne?«

»Nekaj se mu je moralo spodnesti!«

»Nič hudega... Torej, moje pesmi v odrski slovenščini: bolje, da jih ne objavim. Vsi vedo, da sem afirmirana narečna pesnica, tako bi bili razočarani, če bi opustila dialekt, mar ne?«

»Na vašem mestu bi kar vztrajala v narečju, obenem pa bi pisala, a tudi objavljala, v čisti slovenščini,« meni Gizela, potem ko je višji, prelepi kozarec z drugim likerjem spet prazen.

»Saj nekaj takega tudi delam!«

»So vaše najboljše skovane v starih manirah ali so bliže Kosovelovim metodam?«

»Ne, ne, meni so najbolj vseč pesmi iz Sonetnega venca, torej soneti! Vam jih bom dala, obema, ko jih bom sestavila v pravi red.«

Gizela se smeje, jaz sem iznenadena, Živana pa nekoliko jezna.

»Hvaležna vam bi bila, če bi lahko prebirala vaše misli!«

Niti opazile nismo, da je medtem začelo rosi ti, ko se je med nas sprožilo novo vprašanje:

»Čujte, kaj se vam zdi hudo nevsakdanje, če se človek na starost enostavno v nekoga zaljubi? Kaj mu je storiti v takem najbolj srečnem, a obenem tudi nesmiselnem stanju?«

Z Gizelo hodi po svetu vedno nekaj nepredvidljivih dilem. Ne vem, če sprašuje zase ali je to v zvezi z možem.

»Če je ženska, bo znala uganiti svoje neprijetno negotovost.«

»In če je možki?«

»Srečen bo, če je neporočen, drugače pa se je težko pretvarjati, da se ne obvladaš!«

»Tukajle,« na mizici je deplian nekega tujega slikarja, ki je zaslovel z naturalističnim slikanjem drobovja, in to čez vse platno. Živana kaže s prstom na narisane ognusne tvore v črevesni gmoti. Kot kakšen zdravnik govori: »Tukajle je odgovor! Sublimiraš z jedmi, kakor je komu kaj prav! Premisliš tudi vse prilične posledice na svojo bližnjo in širšo okolico, če misliš raznesti vest...«

(dalje)

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da v Sloveniji ima danes strogi ženski red klaris, ki se je po dvesto letih vrnil v Slovenijo, 20 članic v dveh lokacijah, v samostanu v Nazarjah v Savinjski dolini ter v njegovi depandansi blizu Ljubljane...
- da se je lani prebivalstvo Slovenije samo zaradi naravnega prirastka povečalo za 752 ljudi oziroma 0,4 osebe na tisoč prebivalcev, to se pravi, da se je v lanskem letu rodilo 18.932 oseb, umrlo pa 18.180...
- da je v Arhivu Republike Slovenije doslej iskalo svoje umrle oziroma pobite sorodnike najmanj 85 tisoč Slovencev...
- da je v oktobru v predavalnici Inštituta Jožef Štefan v Ljubljani dr. Stanislav Južnič, profesor na univerzi v Oklahomi v ZDA, predaval o velikem slovenskem fiziku Antonu Peterlinu in njegovem deležu pri poskusu zasnove malo znanega Titovega projekta – jugoslovanske atomske bombe...
- da je bilo po vojni domobransko pokopališče na Orlovem vrhu pri Ljubljani prekopano, da so kosti izginile neznano kam in po nekaterih domnevah bile predelane v ljubljanski tovarni kleja...
- da znani pisec Žarko Petan, ki se ukvarja s Titovo biografijo, posebno raziskuje dve skrivnostni obdobji diktatorjevega življenja, ki ju je sam vztrajno prikrival oziroma zanikal, in sicer svoje bivanje v Rusiji in svojo udeležbo v španski državljanski vojni, kjer naj bi bil poveljnik bataljona Internacionalne divizije pod imenom Dimitrov Šapajev...
- da je pri založbi Mladika v pripravi monografija z naslovom Moje korenine, ki bo predstavila umetniško rast in delo slikarja Bogdana Groma v letih umetniškega ustvarjanja na Primorskem pred njegovim odhodom v ZDA ...
- da bo Tavčarjev dvorec na Visokem, ki ga je pisatelj Ivan Tavčar kupil leta 1893 in v njem napisal svoja najlepša dela, po dolgih letih propadanja morda le zaživel kot poseben turistični objekt ...

Ob izidu petih zvezkov slikanic za italijanske otroke

Pogovor z avtorjema

Letos poleti je založba Mladika poslala na knjižni trg pet ilustriranih zvezkov, ki predstavljajo zanimivo novost za italijanske bralce, ki ne znajo slovenščine, a bi se ji radi približali. Vsak zvezek vsebuje kratko pripoved v italijanščini, v katero se postopoma vpletajo slovenske besede. Na začetku vsakega zvezka so navodila o izgovorjavi slovenskih besed, na koncu je še preprost slovarček z novimi besedami in slovenski prevod celotne pripovedi. Zvezki so namenjeni predvsem italijanskim otrokom, ki hodijo v slovenske vrtce in šole, a tudi drugim. Avtorja te pobude sta Francesca Simoni kot avtorica tekstov in Matej Susič kot ilustrator. Z obema smo se pogovorili o tej zanimivi in koristni pobudi.

➤ **Kako sta prišla na zamisel za to izdajo?**

➤ **Matej:** Prvotno zamisel za projekt je pravzaprav imela Francesca. Kar se mene tiče, že vrsto let oblikujem plakate Gledališkega vrtiljaka, na katere na igriv način izrišem in ilustriram otroške predstave. Ko jih je Francesca videla, mi je spregovorila o svojem načrtu in mi ponudila, da bi skupaj oblikovali te otroške knjižice. Pobuda se mi je takoj zdela nadvse zanimiva in navsezadnje tudi koristna, če pomislimo, komu so knjižice predvsem namenjene, zato sem z veseljem sprejel.

Nato je sledilo obdobje načrtovanja, definiranja in izoblikovanja zgodbic in ilustracij. Začetne ideje sva morala uresničiti in paziti, da bodo pestre, igrive in prikupne ter istočasno poučne in zadostno sporočilne. Skupaj sva večkrat črtala ali dodala nove elemente, popravila in celo spremenila tekste in ilustracije, dokler nisva prišla do najboljše oblike.

➤ **Francesca:** Zamisel je nastala iz delavne izkušnje z otroki iz mešanih ali italijansko govorečih družin, ki obiskujejo slovenska društva in organizacije, željo po tovrstni literaturi pa so mi večkrat izrazili tudi starši. Ni bilo namreč na trgu knjige, ki bi otroke približala slovenskemu jeziku. Družinam so bile na razpolago le slovnice, ki pa so v prvi vr-

sti namenjene odraslim. Tako se je porodila zamisel o knjigi, ki bi s pomočjo pravljic otroku približala slovenščino. Knjige niso nastale z namenom, da naučijo slovnična pravila, temveč z željo, da se otroku omogoči prvi pristop k jeziku in k bogatenju besednega zaklada tako otrok kot staršev. Pravljice so zelo enostavne in primerne tako za predšolske kot za šolske otroke. Tudi vsebine pravljic so otrokom blizu, saj obravnavajo to, kar otrok srečuje v vsakdanjem življenju (živali, številke, barve...). Poleg tega sem želela, da bi bile knjige lepo ilustrirane, kajti ilustracije so tiste, ki najbolj pritegnejo otrokovo pozornost. Za pomoč sem vprašala Mateja.

➤ **Kako to, da v pravljicah nastopajo predvsem živali?**

➤ **Francesca:** V knjigah nastopajo samo živali, ki pa imajo človeške lastnosti (vozijo avtomobil, obiskujejo zabavišče, gredo po nakupih itd). Živali sem izbrala iz dveh razlogov: prvič, ker so mi bile zelo všeč nekatere Matejeve ilustracije na to temo, in drugič, ker so živalice med otroki zelo priljubljene; s tem, da imajo življenje podobno našemu, so bolj privlačne in vzbujajo radovednost.

Ingrid Bersenda, Francesca Simoni in Matej Susič na predstavitvi.

► *Ilustracije so zelo lepe. So zahtevale veliko dela? V kakšni tehniki so bile narejene?*

► *Matej:* Skupno sem se z njimi ukvarjal skoraj dve leti. Pri tem pa moram pripomniti, da sem se z ilustracijami ukvarjal ob (redkem) prostem času. Delo je potekalo na sledeč način: najprej sem moral oblikovati živalice, ki nastopajo v knjigah, potem izrisati layout, kako bo knjiga zgedala in kako se bodo ilustracije prilegale tekstu, potem sem začetne risbice večkrat spremenil... S končnimi izdelki sem se nazadnje ukvarjal približno 15 mesecev. Pri dveh knjigah pa mi je za nekaj ilustracij z barvami pomagal Štefan Pahor.

Vse ilustracije so mešane tehnike. Najprej sem na papir figure in ozadja izrisal s svinčnikom, nato sem jih pobarval z akvarelom, nazadnje pa jim še dodal detajle in izpopolnil z barvicami. Nekatere sem naknadno tudi komponiral in popravil z računalnikom.

► *Kaj svetujeta bralcem, kako naj berejo te pravljice? Kaj pa otroci, ki ne znajo brati?*

► *Francesca:* Na začetku vsake knjige dobijo starši navodila, kako otroku prebrati pravljico. Važno je, da vsako pravljico preberjo večkrat in da postopoma učijo slovenske besede. Branje je lahko tudi interaktivno, tako da po večkratnem branju starši ne prebirajo več slovenskih besed, pač pa jih vstavljajo otroci. Tako lahko sami preverijo, če je otrok osvojil novo besedišče. Predvsem italijansko govorečim staršem svetujem, naj si knjigo prej preberjo sami in, če je potrebno, naj si na robu zapišejo izgovor. Branje slovenskih besed ni namreč lahko, predvsem za tiste, ki ne poznajo jezika. Zaradi tega zahtevajo knjige tudi od staršev vajo in dobro voljo, da se bodo pri branju pravljic še marsikaj naučili. Otroci, ki

obiskujejo slovenske šole in vrtce, izhajajo pa iz neslovensko govorečih družin, lahko pravljice berejo sami in učijo starše izgovorjave.

► *Kakšni so odmevi in zanimanje za te zvezke?*

► *Francesca:* Odmevi so dobri. Veliko družin si je že nabavilo celotno zbirko knjižic, marsikdo pa je knjižice kupil za darilo, npr. za rojstni dan. Opazila sem, da so se za knjige odločile tudi nekatere slovenske družine. Glede italijanskih družin pa je bilo opaziti, da staršem dela še največ preglavic izgovorjava nekaterih slovenskih črk, tako da bi bilo bolje, ko bi knjigi priložili zgoščenko z zvočnim posnetkom pravljic. To bi prav gotovo pomagalo staršem pri pravilni izgovorjavi. Ob začetku tega projekta je bilo sicer tudi mišljeno, da bi poskrbeli za zgoščenko, načrt pa je bilo treba opustiti zaradi previsokih stroškov.

► *Matej:* Zaenkrat je odziv zelo pozitiven! Mnogi so nam čestitali za lepo in koristno pobudo in marsikdo je spraševal po knjigi, še preden smo jo izdali. In to kljub temu, da je v italijanskih krogih naša pobuda še skoraj neznana. Z začetkom pouka v šolah in vrtcih pa računamo, da bo povpraševanje še večje.

► *Bosta s tem delom ali podobnim nadaljevala?*

► *Francesca:* V tem trenutku založba želi preveriti, kako je s prodajo knjig, saj je to nekaj novega in ne vemo, če bo odziv tak, da se bodo odločili za vlaganje v nadaljevanje projekta.

► *Matej:* V načrtu je vsaj drugih 5 knjižic s petimi novimi dogodivščinami, s katerimi naj bi se nivo učenja slovenščine še za par stopničk dvignil. Potem bo seveda pobuda dosti odvisna od uspeha prvih knjig...

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Vladimir Jurc v Večeru

V rubriki Od petka do petka v mariborskem Večeru z dne 20. oktobra je Vladimir Jurc, igralec SSG v Trstu, objavil svoj tedenski dnevnik. Tako je za torek, 16. oktobra, med drugim zapisal:

» ... Zdaj živim ob morju, v Trstu. Že petindvajset let. Pa sem rekel, takrat, ko sem se namenil vanj, da bo vse skupaj trajalo dve, največ tri leta. Ali je Trst moje mesto? Trst je brez dvoma mesto, v katerem najdalj časa živim. Tu imam dom. Tu je moje gledališče. Tu se izvrstno najdem v prometni zmešnjavi in vsak dan vztrajno iščem parkirni prostor. Tu, kadar utegnem, zjutraj peljem Jakoba in Urbana v dvojezično šolo na Katinaro ... «

Po petindvajsetih letih Vladimir Jurc še misli, da je naša šola dvojezična, a na pročelju šole lepo piše DRŽAVNA ŠOLA S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM.

Lida Turk

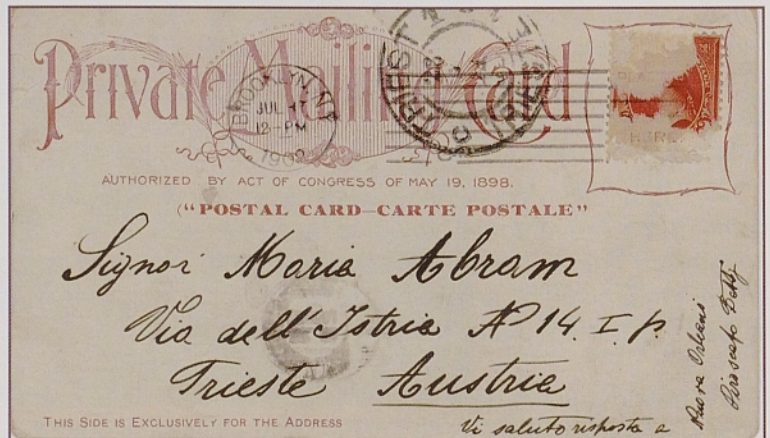
Stric Giovanin je potoval po morju

Stric Giovanin je potoval po morju. V tržaškem predmestju bi rekli, da je *hodu po murji*, pravzaprav ni ne hodil ne potoval, ampak se je vozil v trebuhu velike ladje po morjih in oceanih. Sam ni videl ne morja ne kopnega, morda le pristanišča velikih mest, naslikanih na starih razglednicah, ki jih je pošiljal družini v tržaško predmestje Sv. Magdalene. Po desetletjih in desetletjih, ki skupaj sestavljajo več kot stoletje, in po dolgi vrsti prej nesrečnih kot srečnih naključij hranim te razglednice, ker jih je seštevek vseh teh naključij izročil meni in niso končale v smeteh.

Stric Giovanin, s katerim si nisva bila v sorodu, je bil pravzaprav *zio Giovanin*, tako sem ga imenovala. Nikdar ga nisem slišala govoriti slo-

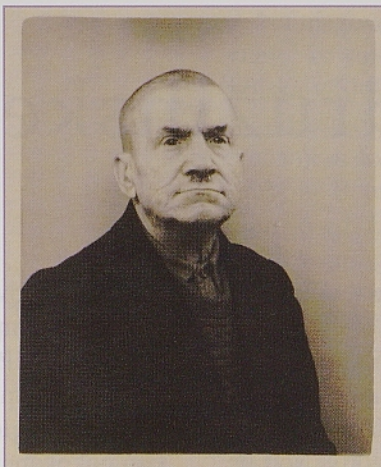
vensko. Če pomislim, se ne spominjam, da bi sploh govoril, morda je od časa do časa le kaj zamrmral. V mali hišici v Ulici dolge rebri, kjer je stanoval z mlajšo in s starejšo sestro, je bil tiha in prijazna prisotnost. V času, ko se ga spominjam, je bil že star oziroma ostarel. Morda ni govoril, ker je v letih, ki jih je preživel kot kurjač na ladjah, verjetno oglušel.

Giovanin se je rodil leta 1878 pri Sv. Mariji Magdaleni staršem Brkincem. Oče je delal v Arzenalu, morda je tudi Giovanin najprej dobil, še kot mlad fant, tam zaposlitev. Vem, da je bil spreten v popraviljanju vsakovrstnih kovinskih predmetov, ki so jih tedaj rabili v gospodinjstvu ali pri raznih opravilih. Potem je dobil *matricolo*, matriko, potrdilo, da je usposobljen za delo na

Trije primeri razglednic iz New Yorka (v levem kotu zgoraj je razvidna zastava ZDA); desno spodaj je zadnja stran z naslovom.

Lloydovih ladjah, postal kurjač in pošiljal domov denar in razglednice iz velikih in daljnih mest. Razglednice so vsebovale le samoumevno, nenapisano sporočilo, da je oseba pri življenju in da je kolikor toliko pri dobrem zdravju, če že piše, saj za besedilo ni bilo prostora. Poštna kartica, ki se je rodila le nekaj desetletij prej, je bila na eni strani ilustrirana, na drugi pa je bil začrtan prostor za naslov, *This side is for address*, in Giovanin je tja napisal priimek in ime sestre Marije, sestre Giuste (ali Auguste) ali ime matere Terese, včasih dodal na ilustrirano stran kratko sporočilo, da bo ladja prišla v Trst čez dva meseca in naj mu pripravijo perilo. Kjer je viden žig, razberemo letnici 1902 ali 1903. Giovanin je bil šibak, kot vsi otroci v tedanjem delavskem predmestju, in mu je delo v ladijski kurilnici kmalu načelo zdravje. Ko je zbolel, so ga v prvem možnem prista-

Stric Giovanin.

nišču, morda v Genovi, izkrcali. Ni več dobil dovoljenja za vkrcaje. Vrnil se je domov in si pomagal z občasnim delom, najdlje je v bližini železniške postaje na Marsovem polju pomagal na posestvu, kjer je bilo veliko konjev, ki so bili tedaj glavna pogonska sila za katerikoli prevoz. Dokler je mogel. Potem je živel s sestrama: mlajša ovdovela sestra je skrbela za vse tri in za svojo hčerko. Giovanin je malo pobrkjal na majhnem vrtničku, pri hiši kaj postoril, zadnja leta pa je posebno v zimskih

dneh in ob slabem vremenu sedel ob štedilniku na skrinji, v katero so v vsaki kuhinji spravljali polena, in gledal v lonec, če se je tam kaj kuhalo in je krop brbotal in spuščal paro v mali prostor. Takrat sta sestri rekli: »Bogve kje je zdaj, morda v ladijskem trupu in vidi paro in dim, ki puha skozi ladijski dimnik«.

Tiho, kot je živel, je tudi odšel.

Literarni natečaj "MLADIKA" 2007

1. Revija *Mladika* razpisuje XXXVI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	PESMI
prva nagrada 400 €	prva nagrada 200 €
druga nagrada 300 €	druga nagrada 150 €
tretja nagrada 250 €	tretja nagrada 100 €

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov *MLADIKA*, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2007. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z

geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije *Marij Maver*. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti *Mladike*. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2008. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Aleksander Furlan

Mrvice iz družinske kronike

Stric Pepi

Jože Trop iz Maribora je bil soprog tete Lojzke, sestre mojega očeta. Stanovala sta na Betnavski cesti, v železničarskih stanovanjskih hišah, stric je bil namreč železničar-strojevodja, najprej pri avstro-ogrskih, potem pri jugoslovanskih železnicah.

Izučil se je za ključavničarja, lokomotive so bile na parni pogon, in ta poklic je bil obvezen za strojevodje.

Vozil je vlak na tedanji Južni železnici od Dunaja do Trsta in nekje blizu postaje, kolodvora, se je takrat reklo, sta se s teto spoznala. Odpe-ljal jo je v Maribor že med I. svetovno vojno, tam sta živela srečno in imela tri sinove.

Vsi skupaj so večkrat prihajali na obisk staršev in bratov, potovanje je stric, kot železničar, imel za stonj.

Stric Pepi, kot smo ga klicali, je bil pristen Štajerc, ne samo po rojstvu, predvsem

pa po značaju, veseljak, da nisem nikoli spoznal enakega, pevec in šaljivec z veliko energije v sebi.

Bil je pevec v železničarskem zboru (kje pa?), konkurenci U. Vrabcu, ki je v tistih letih bival v Mariboru in vodil zbor primorskih Slovencev "Jadran".

Prepričan sem, da je prav ta njegov značaj pomagal njemu in teti, da nista zblaznela zaradi tega, kar se je dogajalo v njuni družini med drugo svetovno vojno.

Trije sinovi so, hote ali nehoti, služili v treh različnih vojskah, prvi v partizanih, drugi pri domobrancih, tretji pa nasilno mobiliziran in poslan na vzhodno fronto kot nemški vojak. Teta in stric pa odpeljana v taborišče Dachau z vtetovirano številko na zapestju.

Ko sta se po vojni vrnila domov, izmučena in se-stradana, vendar živa, sta dolgo čakala in upala na vrnitev svojih otrok, od nikoder pa niti glasu o usodi

teh treh fantov, nič. Niso se več vrnili.

Edino za najstarejšega sta zvedela, da je bil pri partizanih v Pohorskem bataljonu, ki so ga Nemci popolnoma uničili nekje na Ptujskem polju, in tja sta nosila dolgo let rože, ne da bi vedela, če je bil res tam pokopan.

Spoznal sem strica že kot otrok, ob njegovih obiskih v Trstu in vsakokrat, ko je prišel, je bilo pri nas vse narobe; prijateljev, sosedov in sorodnikov je bila

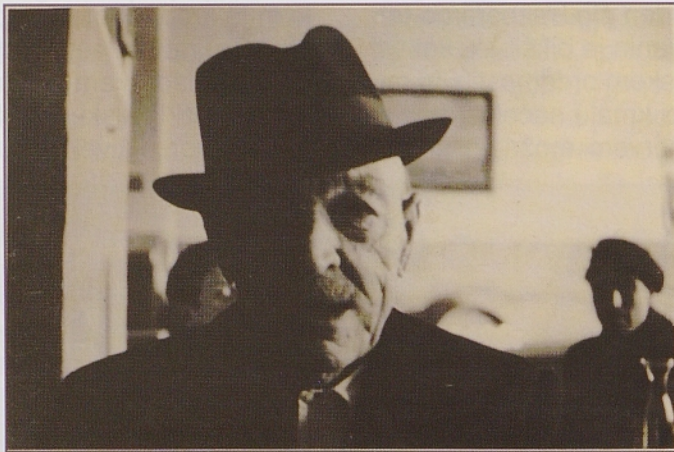
zmeraj polna hiša, večeri so se zavlekli globoko v noč. "Vsak večer veselica," je pravil nono, srečen med svojimi ljudmi, in prinašal na mizo polne "buče" - majolke vina. Otroci smo zaspali kar za ognjiščem.

Po okoliških gostilnah so ga že vsi poznali, posebno je bil znan v gostilni "Pri Jožetu" v Barkovljah, kjer mu ni bilo nerod-

no, niti za malo, stopiti na mizo in voditi ves gostilniški "pevski zbor". Desna roka pri teh podvigih mu je bil njegov svak, že omenjen v prejšnji pripovedi, stric Toni.

Moram povedati, da je stric Pepi rad pel neko staro tržaško pesem, ki je, po njegovem, bila v modi v Trstu ob začetku 20. stoletja, v časih, ko je prihajal v Trst kot strojevodja. Slučajno, Bog ve zakaj, je prav samo njemu ostala v spominu, ker je nisem nikjer, razen od njega, nikoli slišal. Pri Jožetu je bila ta pesem večkrat na programu. Pesem govori o neki zelo žalostni vdovi, ki priporoča grobarjem, naj izkopljejo globoko jamo, da se rajnik gotovo ne bo več vrnil na ta svet. Besedilo je v originalu in kot ga je izgovarjal stric s štajerskim naglasom:

*Fegele el bužo, fegele fondo,
che nol' torni più in što mondo*

Nono Šandro pri "Jožetu" v Barkovljah.

mi rallegra.

*Che nol' torni più in što mondo
mi rallegra, allegra mi!*

*(Naredite mu jamo, jamo globoko,
naj se na ta svet več ne vrne,
to me veseli.*

*Naj se na ta svet več ne vrne,
to me veseli, me veseli!)*

V gostilni "Pri Jožetu" ob takih priložnostih je vino teklo v potokih, kot se reče, v veliko zadovoljstvo gospodarja Jožeta, ki je skrbno pazil na količino iztočenega vina. Gospa Marija, gostilničarka, je gledala na to stvar in še posebno na takega gosta malo drugače. Po direndaju, ki ga je povzročal, ni imela nobenega zagotovila ne upanja, da bo tisti večer zgodaj legla k počitku.

Tudi mi iz Trsta smo večkrat potovali v Maribor, nonota sta rada obiskovala hčer in vnuke, v tem mestu sta se med Primorci dobro znašla.

Po končani vojni sva z mamo obiskala teto in strica; tam sem kot otrok doživel marsikaj lepega, da mi je ostalo v spominu do danes. V Mariboru sem prvič v svojem življenju videl pravo gledališko predstavo "Miklovo Zalo" in slišal pesem "Gor čez izaro". V pogovorih s stricem, pravzaprav po njegovem pripovedovanju, sem prvič kaj slišal o škofu Slomšku in stričevo prerokovanje, da bomo tudi mi Slovenci imeli s škofom Slomškom nekoč svojega svetnika. Poslušal sem ga, kot otrok pa nisem dosti razumel.

Na sredini sta nono in nona. Ob njima sta teta Lojzka, stric Pepi (na skrajni desni slike) in trije sinovi Trop: Poldo, Boris in Ljubo.

Na njegove besede sem se spomnil mnogo let pozneje, ko smo Tržačani dospeli na kraj papeževega obiska v Sloveniji, ta kraj ni bil samo Maribor, bilo je posestvo Betnava, kjer se je odvijalo glavno srečanje s Svetim Očetom, kraj, kjer sem se okoli graščine Betnave potepal z drugimi otroki, stanovalci in sosedi železničarskih hiš Betnavske ceste št. 8.

Po vojni, gotovo pred letom 1948, so v Trstu organizirali množičen izlet na prvi povojni vzorčni zagrebški velesejem za cel vlak ljudi in bil sem med temi izletniki, skupaj s sestrično nekaj let starejšo od mene.

Po pisemskem dogovoru s starši naj bi naju čakal na postaji v Zagrebu sestričin stric Štefan, ki je že dolgo let živel v tem mestu.

Po dolgem čakanju, stalnem prepevanju Bandiere rosse in vihranju zastav, smo končno odpotovali iz Trsta. Bandiera rossa pa ni odnehala tja do Postojne. Na ljubljanski postaji smo spet nekaj časa čakali, pravili so, da so mostovi še porušeni. Gledamo skozi okno in koga zagledamo? Strica Pepita Tropa. Na naše klice se je takoj odzval, nas prišel pozdravit in do Zidanega Mosta ostal z nami v kupeju, nakar se je poslovil in nam povedal, da do Zagreba bo on sam vozil vlak.

Seveda sva bila na to zelo ponosna, nekaj čudnega pa je bilo v tem, da stric ni bil v delovni obleki, ampak lepo opravljen s črnim klobukom na glavi. No, zaradi takih malenkosti si nisva delala velikih skrbi.

Šele čez nekaj let sva zvedela, da je takrat praznoval svojo upokojitev, praznoval po svoje, na železničarski način, na potovanju po Jugoslaviji v družbi svojih kolegov, ki so ostali še naprej v službi.

Stric moje sestrične je res čakal na postaji, da bi naju odpeljal na svoj dom, pridružil se nam je še stric Pepi in vsi skupaj smo bili gostje strica Štefana.

Zvečer obvezni obisk mesta v vsej povojni in velesejemski evforiji, povsod plesi, godbe, petje, nepopisna gneča in popivanja. O velesejmu se ne spominjam nič.

Pozno ponoči smo se vračali na dom strica Štefana, v lepo hišico v predme-

stju, v že kmečkem okolju, nekaj časa s tramvajem, nato peš. Vse naokoli njive, razni potoki in kanali za namakanje, steza pa prav na robu kanala in stricu Pepitu, ki ni bil prav popolnoma trezen, se je spotaknilo in se je zakotalil v potok, v zbirališče vode. Nič hudega, potegnili smo ga ven, spraznili klobuk, od njega pa je voda kar curljala. Pri gostitelju se je preoblekel in spravil spat. Žena in sestra strica Štefana sta celo noč z likalnikom sušili premočena oblačila.

Drugi dan ga je obleka čakala lepo zlikana na obešalniku in še zavedel se ni, kaj se mu je ponoči pripetilo. Samo črni klobuk je bil še malo vlažen in še precej zmečkan. Premalo, da bi se mu s tem obudil spomin.

Na nočno pustolovščino smo ga opozorili mi mulci, ko smo šli spet mimo tistega kraja, mu povedali, da se je pred nekaj urami kopal tam, kjer se zdaj kopajo race in gosi.

Vsemu temu se ni mogel prečuditi, priporočal pa nam je, da to, kar se je ponoči zgodilo, naj ostane med nami kot stroga tajnost, na noben način naj ne povemo tega teti Lojzki.

Dostojanstvo je treba pač na vsak način braniti in ohraniti.

Ko sem se ženil, sva z bodočo ženo načrtovala, kot je navada, poročno potovanje. Lahko je reči potovanje, naj bo poročno ali ne, in denar? Nekaj časa sva premišljevala in končno rešila problem: obiščeva žlahto po Sloveniji in stvar je rešena.

Najprej sva se ustavila pri ženinih stricah v Ljubljani in Medvodah, da ne bo zamere pa še k mojim v Maribor. Vse to brez avta, ker si ga takrat nisva mogla še privoščiti, torej z avtobusom, kar je precej drugačno potovanje.

Iz Ljubljane jo mahneva v Maribor, v mestu si poiščeva hotel, pustiva kovčke in naravnost na Betnavsko št. 8 k stricu, ki naju je že čakal na cesti. Takoj je vprašal po prtljagi, na najin odgovor zagodrnjal, malo za šalo malo za res, da ga ne bodo v Trstu opravljali, da še strehe ni dal gostom, in sam šel iskat kovčke.

Stričevo stanovanje ni bilo ravno veliko: veža, kuhinja, kopalnica in velika spalna soba, skoraj že dvoranica, vendar ena sama soba.

Takoj so se stvari malo zamotale. Midva sva bila, kot rečeno, na poročnem potovanju in posebno ženi ni šlo v račun, da bi prav na takem potovanju spala v sobi s teto in stricem. Prigovarjanje in prepričevanje z moje strani, da zaradi tega ne bo še vsega konec, ni dosti zaleglo, žena je ostala trdno pri svojem.

Za omehčanje in privolitev je uspešno poskrbel

stric, nekaj že med dnevom v šaljivih pogovorih. Dokazoval je, da je cestna razsvetljava zelo daleč in že zaradi tega je v sobi popolna tema, da je on že malo gluha in hvala Bogu, ponoči spi kot čok, takrat pa res nič ne sliši. Teta je zmajala z glavo in resno opozarjala ženo, naj takega "norca" ne poslušaj, in tako naprej.

Stvar se je popolnoma obrnila na boljše šele zvečer na Pohorju, kje pa če ne, v Železničarskem domu, kjer smo večerjali po štajersko v lepem in kar razgibanem vzdušju. Del tega vzdušja gre brez dvoma pripisati štajerskemu vinu, ki glede ustvarjanja dobrega vzdušja ne pozna šale ne srednje poti.

V tem domu je bil stric takorekoč doma, poznal je vse, do zadnjega natararja, in v določenem trenutku, ko je bilo ozračje že precej vroče, stopil na stol, ne več na mizo, leta pač, in brez obotavljanja po svoji lepi in stari navadi improviziral pevski koncert s svojimi kolegi železničarji, ki so bili tam prisotni v lepem številu, če slučajno ali ne, tega ne vem. V danih pogojih so še kar dostojno zapeli. Krona večera je bila Pohorska omleta, velika kot gora, ki je ni bilo nikoli konca ne kraja.

Vrnili smo se domov šele proti jutru, žena dokončno, vsaj upal sem, prepričana glede prenočišča.

Po pripovedovanju raznih smešnic, po tihem petju in mrmranju, tudi tiste tržaške o žalostni vdovi "fegele el bužo", smo končno zaspali, ko je sonce že vstajalo.

Vse se je srečno končalo v zadovoljstvo vseh, celo neveste, moje žene. Prespati noč kot novoporočenca v sobi s stricem in teto ni dano vsem.

Še dolgo potem, strica že ni bilo več, sva z nostalgijo pripovedovala otrokom in prijateljem, kaj se je nama med poročnim potovanjem pripetilo.

Novoporočencem, kot se spodobi, gre tudi primerno darilo in stric je to dobro vedel. Kaj naj mi daruje železničar v pokoju v takratni Jugoslaviji ob ekonomskem stanju preprostih ljudi, ki smo ga vsi poznali? Nič, ker niso imeli nič.

Šel je v klet, napolnil kovček z jabolki, ga zvezal s "špago", z vrvice, in to težko darilo sem vlačil po avtobusih poleg svojih stvari do Trsta.

Ni bilo samo to stričevo darilo. V dar sva dobila še nekaj drugega, česar se ne kupi in ne proda, kar lahko daruje samo človek, ki ima dušo in srce. Človek, ki kljub vsemu ni nikoli klonil pred težkimi življenjskimi preizkušnjami, ki je vedno gledal naprej z veliko mero optimizma. Ta je bil pri njem nalezljiv in se je oprijel vsakogar, ki ga je poznal in z njim le kaj imel opraviti.

Daroval nama je nekaj lepega: zaupanje in vero v življenje!

Ivo Jevnikar

Ob 60-letnici obnovitve samostojnega slovenskega političnega nastopanja (I. del)

V tem referatu¹ nas zanima, kako je prišlo do obnovitve samostojnega političnega nastopanja Slovencev v današnjih mejah Italije. 17. januarja 1947 je bil v Gorici ustanovni občni zbor Slovenske demokratske zveze, 21. decembra 1947 pa je bil v Trstu ustanovni občni zbor Slovenske demokratske zveze za Svobodno tržaško ozemlje. A to sta bila le zunanja mejnika, primerna za spomin na 60-letnico. Zgodba se je začela že prej, bila je zelo razburljiva, različna v Gorici in Trstu.

Politična tradicija v Gorici in Trstu

Najprej se moramo spomniti na dejstvo, da je bilo samostojno politično nastopanje Slovencev v teh krajih ustaljena, normalna praksa od časov narodne in politične prebuje Slovencev v Avstriji, zlasti od časov, ko je avstro-ogrska zakonodaja omogočila demokratično politično nastopanje.

Pred I. svetovno vojno so imeli v celotnem slovenskem prostoru svoje organizacije v glavnem liberalci, krščanski socialci in socialni demokrati oziroma »naprednjaki« ali Narodnonapredna stranka, pozneje Jugoslovanska demokratska stranka, »klerikalci« ali Slovenska ljudska stranka in Jugoslovanska socialnodemokratska (ali socialnodemokratska) stranka.

Tako razdelitev najdemo v glavnem tudi na Goriškem, medtem ko je v Trstu od vsega začetka veljal model zbirne stranke, Edinosti, ki je nastala leta 1874. V njej je prevladoval liberalni element, čeprav so bili ves čas v vodstvu tudi duhovniki. Poskusi takrat mladih krščansko-socialno, krekovsko usmerjenih duhovnikov Jakoba Ukmarja, Antona Čoka in Andreja Furlana, da bi v letih 1908-10 razvili Slovensko ljudsko stranko tudi na Tržaškem, ni so uspeli.

V zadnjem obdobju Avstro-Ogrske so imeli socialni demokrati svoje stranke, ločene po narodni pripadnosti. Tako so imeli Slovenci Jugoslovansko socialnodemokratsko stranko, ki je bila posebno močna v Trstu. Tam je tesno sodelovala z italijansko socialnodemokratsko stranko. Šele pod Italijo, v kateri so socialdemokrati najprej osnovali Neodvisno socialistično stranko Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini, je prišlo septembra 1919 do vstopa v Italijansko socialistično stranko, po kongresu v Livornu leta 1921 pa v Komunistično stranko Italije, pač v skladu z navodili Komunistične internacionale, naj bo v vsaki državi le po ena socialistična oz. komunistična stranka.

Liberalno in krščansko-socialno usmerjeni politiki na Tržaškem, Goriškem in v Istri (tako Slovenci kot Hrvati) so pod Italijo leta 1919 osnovali enotno Politično društvo Edinost, ki je imelo značilnosti narodne, zbirne stranke, ki ni gledala na ideološko pripadnost. Na volitvah leta 1921 je Edinost pod imenom Jugoslovanska stranka izvolila v Julijski krajini pet državnih poslancev, osem jih je izvolil italijanski nacionalni blok, dva komunisti.

Vemo, da je zgodaj prišlo do razhajanj in tudi ločitve med goriškimi krščanskimi socialci in ostalimi, a zadnji možni volilni nastop leta 1924 je bil še skupen.

Kmalu se je moralo vse umakniti v ilegalo, emigracijo, zapore.

Razlogi za povojno diferenciacijo

Vojna in partizanski boj z vodilno vlogo komunistov sta popolnoma spremenila politično sliko, ob koncu vojne pa je bil prvi, skupni cilj sprememba meje, priključitev Jugoslaviji. Zaradi prevlade komunistov, ki so na Primorskem uživali večinsko podporo, a so tudi brezobzirno uporabljali moč, ki so jo imeli, da so uveljavljali svoje poglede, in zaradi skupnega temeljnega cilja, zaradi katerega je bila večina pripravljena marsikaj tiho prenašati, je bil prvi povojni čas v znamenju velike enotnosti.

¹ Prebran je bil na večeru, ki sta ga 29. oktobra 2007 priredila v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici Krožek Anton Gregorčič in Slovenska skupnost. Opombe so posvečene le specifični temi referata, ne pa splošno znanim dejstvom, ki jih najdemo v že klasičnih zgodovinskih delih Milice Kacin – Wohinz in drugih avtorjev.

Da se je slika spremenila, da je torej prišlo do politične diferenciacije,² je pripomoglo predvsem spoznanje, da ta del slovenskega prostora ne bo priključen Jugoslaviji in da bo tu zavladal drugačen družbeni ustroj, v katerem se bo treba – znova kot narodna manjšina – s sredstvi, ki jih ponuja parlamentarna demokracija, še naprej boriti za svoje temeljne pravice.

Razlogov za razhajanja z »ljudsko oblastjo« je bilo več. V ozadju je bila pač tradicija političnega pluralizma, osnovna težnja po vladavini demokracije in prava.

Ravno monopol komunistov na vseh področjih in njihova nasilnost – v matični Sloveniji in pri nas – pa sta bila v ospredju.

Drugi razlog je bilo nasprotovanje partijskemu pojmovanju slovensko-italijanskega bratstva, tako imenovane »fratelance«, z vsiljevanjem dvojezičnosti zlasti na Tržaškem.

Posebno očitna razhajanja pa so prišla na dan zaradi spora med eksponenti jugoslovanskega režima in Zavezniško vojaško upravo, kateri je Beograjski sporazum iz junija 1945 dejansko v Coni A, zahodno od »Morganove linije«, prepustil tudi vso civilno upravo, čeprav so bili partizani med zmagovalci.

Za levico so postali Anglo-Američani novi okupatorji, imperialisti, s katerimi se v duhu revolucionarne prakse »vse ali nič« ne sme sodelovati. Kaj je to pomenilo, lahko osvežimo z branjem nekaterih pričevanj.

»... po vseh odborih Lahi ...«

Dekan Alojzij Novak, ki je bil konec avgusta 1945 na operaciji, je 29. oktobra 1945 spet začel pisati dnevnik. Najprej si je zabeležil naslednje:

»Bil je dolg molk v dnevniku. Koncem avgusta sem bil na operaciji, med tem je začel izhajati katoliški tednik 'Slovenski Primorec'; mene so napisali kot odgovornega urednika, urejuje ga zbor duhovnikov: dr. Močnik, dr. Čuk, dr. Humar, župnik Berbuč, župnik Zaletel. Smernice listu: Mirno učiti, resnico povedati, nobenega žaliti, z ljubeznijo grajati. Izšlo je do danes že 9 števil – a dasi smo mirni in nenapadalni, se je pojavil že odpor v vrstah OF. Tih bojkot, sovražno napadanje prodajalcev, napad v Primorskem dnevniku, ko smo objavili Pastirsko pismo jugoslovanskih škofov. Bevk nas je proglasil za sovražnike naroda.

² Ta problematiko je podrobno obdelala Nadja Maganja v delu Trieste 1945-1949: Nascita del movimento politico autonomo sloveno, druga, tiskana izdaja, Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček, Trst 1994 (odslej: Maganja).

OF je pa med tem časom delala nerodnost za nerodnostjo na političnem polju. Surove demonstracije proti zavezniškim vojakom, bojkot šol, ki jih ustanavljajo zavezniki, bojkot vseh upravnih odborov po mestih in vaseh, ki jih hočejo s pomočjo prebivalstva upostaviti zavezniki namesto razpuščenih NOO. Ker nočejo Slovenci sodelovati, se urivajo po vseh odborih Lahi in tako imamo po lastni krivdi po vseh uradih v Gorici le laške uradnike – na deželi pa nobenih; Zavezniki nas pa vse gledajo zelo po strani.«³

Šolsko vprašanje

O tem, kaj si je o bojkotu zaveznikov – recimo na sodnem področju – mislil odv. Avgust Sfiligoj, lahko beremo v knjigi prof. Majde Sfiligoj Kjer sem svoboden, tam sem doma.⁴ Na začetku je ubogal direktive, a se je tega potem kesal.

A ni šlo le za izgubo položajev, temveč tudi za smrtne žrtve.

Naravnost tragične posledice za celotno narodno skupnost bi bil lahko imel bojkot na šolskem področju, zlasti v mestu Trst. Ker je »ljudska oblast« vztrajala pri svojih šolskih načrtih in upravi, zavezniki, ki so imeli v rokah škarje in platno, pa so hoteli vzpostaviti svoj šolski sistem, so se naslonili na slovenske politične begunce – prof. Srečka Barago in druge. Italijanska stran od lokalne do zunanjšega ministra De Gasperija pa je pritiskala na zaveznike, naj v Trstu sploh ne odpirajo slovenskih srednjih šol.

Od 10. do 15. septembra 1945 je bilo določeno vpisovanje v srednje šole. 11. septembra je Primorski dnevnik objavil članek Ali bomo zaupali otroke izdajalcem? Po vaseh se je pritisk večal.

V literaturi⁵ je že popisano, kako je Baraga v strahu, da vse propade, stopil v stik z duhovnikom Matijo Škabarjem, ta pa mu je pripravil srečanje z odv. Franetom Tončičem, ki je bil sicer nekomunist, a še zelo vpliven v krogih OF. On, odv. Josip Abram in še kdo so baje pregovorili vodilne in Primorski dnevnik je 14. septembra objavil poziv k vpisu v srednje šole v Trstu in Gorici. Potem so rok podaljšali, odziv pa je bil prijetno presenečenje: 876, čez nekaj mesecev 711 dijakov v Trstu, 671 v Gorici.

Prav šolsko področje je vsekakor postalo prizorišče političnih razhajanj med Slovenci v sedanjem zamejstvu.

³ Alojzij Novak, Črniška kronika, uredil Boris Mlakar, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1992, str. 237.

⁴ Majda Sfiligoj, Kjer sem svoboden, tam sem doma, I. in II. del, Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček in Mladika, Trst 2005-2006 (odslej: Sfiligoj).

⁵ Alojzij Geržinič, Boj za slovensko šolstvo na Primorskem za delovanja dr. Srečka Baraga pri ZVU, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires 1983, str. 29-32.

Slovenska narodna demokracija

Odklanjanje komunistične ideologije in nasilja, bojkota zaveznikov in vsiljevanja dvojezičnosti tudi v slovenskih okoljih, združeno z željo po sproščanjem javnem delu, je prišlo na dan najprej pri duhovnikih.

List Slovenski Primorec, ki je začel izhajati 29. avgusta 1945 v Gorici, in njegov krog sta bila že omenjena. Veliko manj političen, a kljub temu zunaj okvirov Osvobodilne fronte in Slovensko-italijanske antifašistične unije, je bil v Trstu list Teden (1947-48), ki pa se je rodil pozneje in je kratko živel zaradi posegov škofa Santina. Ob duhovnikih so se tudi nekateri laiki zbirali v novih verskih organizacijah.

In iz starih katoliških vrst, ki so bile pred vojno v krogu dr. Janka Kralja, je v Gorici nastala danes zelo malo znana politična organizacija Slovenska narodna demokracija.

O njej pišeta dr. Gorazd Bajc v neobjavljeni diplomski nalogi⁶ iz leta 1997 in dr. Nevenka Troha v monografiji Komu Trst⁷ iz leta 1999, še največ pa izvemo iz zapisnikov udbovskih zaslišanj Andreja (Slavka) Uršiča,⁸ ki je bil pred 60 leti ugrabljen pri Kobaridu. Gotovo pa so še pričevalci, ki bi lahko to zgodbo dopolnili.

Bajc in Trohova omenjata poročila predstavnikov Komunistične partije Slovenije in Ozne o snovanju nekakšne Stranke Katoliške akcije, pri čemer je verjetno šlo za nesporazum zaradi resničnih poskusov osnovanja te verske organizacije, čisto konkretne podatke pa navajajo o Slovenski narodni demokraciji.

Pripravljalni odbor (dr. Anton Kacin, Polde Kemperle, Ivan Krpan, dr. Teofil Simčič, Anica Kralj in dr. Alfonz Čuk) naj bi 2. junija 1946 z 69 podpisi zaprosil ZVU za dovoljenje za ustanovitev stranke (takrat je bila potrebnost takega dovoljenja normalna) in ga dosegel. Ustanovni zbor naj bi bil 29. junija 1946. Za predsednika naj bi izvolili Simčiča (Uršič naj bi izpovedal Kemperletovo ime), za podpredsednika Krpana in Kemperleta, za tajnika Albina Sirkca, za blagajnika Maksa Komaca, za člane odbora Stanka Šuligoja, Kacina, Čuka, Bandlja. V širšem odboru naj bi bili poleg njih še poverjeniki za Brda M. Debenjak, za Kanal A. Breščak, za Kobarid in

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXIII. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2007. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Bovec A. Kranjec, za Vipavo J. Berce, za spodnji Kras D. Legiša, za zgornji Kras Forčič in za Trst Krivec.⁹

Stranka naj bi slonela na načelih krščanstva in zahodne demokracije, na odklonu ustrahovanja, nasilja in totalitarizma. Vsa Julijska krajina naj se priključi Sloveniji v demokratični Jugoslaviji.

Po sklepih mirovne konference o delitvi Julijske krajine in osnovanju Svobodnega tržaškega ozemlja naj bi stranka – ki je bila proti povratku Italije – predlagala osamosvojitve vse Cone A zahodno od Morganove linije s Trstom vred pod mednarodnim nadzorstvom, torej internacionalizacijo. V ta namen naj bi zbrali kakih 2.600 podpisov. Če je bila ta poteza resnična, je bila seveda vprašljiva, saj bi po eni strani nasprotovala prvotnemu idealu čimbolj »zedinjene Slovenije«, po drugi pa izpostavljala podpisnike represalijam Udbe, ki je vedela za vse.

Vsekakor je bila nova stranka, ki se v javnosti, kolikor vem, sploh ni pojavila, za slovenske komuniste »agentura izdajalske dejavnosti slovenske emigracije v službi angloameriškega imperializma«, italijanski policijski viri pa so pisali, da so ti »slavi bianchi« »nazionalisti come, e anche più dei rossi«.¹⁰

(konec prihodnjič)

⁹ Bajc, 223-224.

¹⁰ V slov.: Beli Slovani so taki ali še hujši nacionalisti kot rdeči. Prim. Troha, 143.

⁶ Gorazd Bajc, La politica delle autorità di Lubiana nei confronti dell'opposizione slovena a Trieste: 1945-1948, Tesi di laurea in Storia dei Paesi slavi, Università degli studi di Trieste, Facoltà di Lettere e Filosofia, anno accademico 1996-1997, str. 220-228 (odslej: Bajc).

⁷ Nevenka Troha, Komu Trst, Slovenci in Italijani med dvema državama, Modrijan, Ljubljana 1999, str. 139-143 (odslej: Troha).

⁸ Arhiv Republike Slovenije, AS 1931, mikrofili Sove, III 216758 in sl. (odslej: Uršič).

Antena

JANEŽEV KIRURŠKI BLOK

Na god ustanovitelja misijske družbe kamilijancev, sv. Kamila, je 14. julija v Lotungu na Tajvanu ljubljanski pomožni škof Anton Jamnik v družbi krajevnih cerkvenih predstavnikov blagoslovil novi 11-nadstropni kirurški blok krajevne bolnišnice, v kateri je od leta 1952 do smrti delal kirurg, slovenski laični misijonar dr. Janez Janež (1913-1990). Poimenovali so ga po njem, saj je spomin na svetniškega zdravnika, ki je tam opravil 80.000 operacij, še zelo živ. V avli so mu postavili doprsni kip, delo Evgena Guština, po rodu iz Repna.

Dr. Janež, ki se je po vojni srečno rešil poboja protikomunističnih beguncev, je kot misijonski zdravnik delal štiri leta v Čaotungu na jugu Kitajske, po izgonu pa od leta 1952 na Formozi ali Tajvanu.

UMRL JE REŽISER FRANCI SLAK

V Ljubljani je 27. oktobra umrl filmski in televizijski režiser, profesor filmske režije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Franci Slak. Prav pred kratkim je posnel kratki film *Kakor v nebesih*, tako na zemlji. Pripravljal pa je nov celovečerec.

Hitlerjeva dolga senca

Celovška Mohorjeva je izdala pretresljiv zbornik *Hitlerjeva dolga senca*, ki sta ga uredila zgodovinarja Jože Dežman in Hanzi Filipič. O njegovi vsebini in bogatem slikovnem gradivu govori podnaslov: **Nacionalsocialistično državnoterroristično in rasistično preganjanje prebivalcev Slovenije in njegove posledice v Titovi Jugoslaviji**. Študije so prispevali Jože Dežman, Ljudmila Osjak, Iztok Durjava, Tadeja Tominšek Rihtar, Damjan Hančič in Renato Podberšič, ki so osvetlili različne žrtve nacizma, mobilizirance, preganjanje Judov itd. Igor Maksim je orisal življenjsko pot očeta Mirka Koširja, ki je bil prej v nacističnem taborišču, umrl pa je na Golem otoku, Alenka Puhar pa prigode slikarja Zorana Mušiča, ki je bil tudi v nacističnem taborišču, po vojni pa je moral emigrirati. Monika Kokalj Kočvar objavlja šest zgodb pričevalcev, bibliografiji pa sta pripravili Urška Lovec Jager in Marija Pečan.

Umrl je pevovodja Albin Verginella

A. Verginella sprejema priznanje ZCPZ za dolgoletno delovanje na *Pesmi jeseni 2001* v Boljuncu.

Dne 17. oktobra so pokopali dolgoletnega kriškega zborovodjo Albina Verginello. Rodil se je 20. maja 1929 v Sv. Križu. Po poklicu je bil mestni redar, njegova velika ljubezen pa je bila glasba. Šolal se je na Glasbeni matici v Trstu. V letih 1955-60 je v domači vasi vodil moški zbor Alberta Sirka, sočasno še mladinski zbor v Dijaškem domu v Gorici in moški zbor Jezero v Doberdodu. Od leta 1961 pa do časa, ko je zaradi zdravja opešal, je vodil cerkveni mešani pevski zbor v Sv. Križu. Nekaj let je imel tudi svoj instrumentalni ansambel.

SLOVENŠČINA NA KOROŠKIH ŠOLAH

V tem šolskem letu je 3.897 otrok in mladih na Koroškem deležnih pouka slovenščine. Lani jih je bilo 3.790, kar je ob splošnem upadanju natalitete pomenljivo, ne pomeni pa, da se vsi omenjeni šolarji in dijaki prištevajo k slovenski narodnosti skupnosti ter da, pouku navkljub, zadovoljivo obvladajo slovenščino.

Na ljudskih šolah južne Koroške, kjer je po zakonu možen dvojezični pouk, je k njemu prijavljenih 2.079 ali 40,55% otrok, in to na 66 šolah od skupnih 74 šol na zakonsko določenem območju ter na dveh celovških šolah, ki uradno ne sodita vanj.

Na glavnih šolah je deležnih tudi slovenskega pouka 354 otrok.

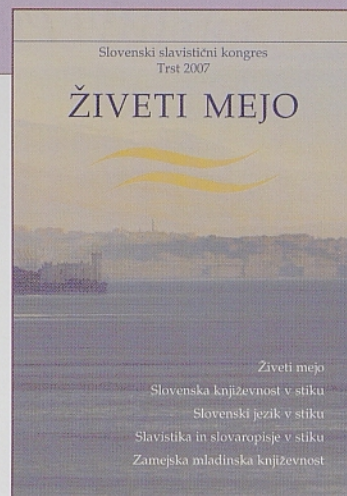
Slovensko gimnazijo v Celovcu obiskuje 543, dvojezično trgovsko akademijo 159, zasebno višjo šolo za gospodarske poklice pa 128 dijakov. Na drugih višjih šolah se uči slovenskega jezika še 596 dijakov, kot neobvezni predmet pa ga je izbralo nadaljnjih 38 dijakinj in dijakov.

Živeti mejo

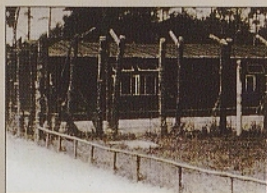
Od 18. do 20. oktobra je bil v Trstu z naslovom Živeti mejo 18. slovenski slavistični kongres. Priredilo ga je Slavistično društvo Slovenije, ki mu ta čas predseduje Tržačan prof. Miran Košuta. Pripravljalni odbor pa sta vodila tržaška šolnika Boris Pangerc in Marija Besednjak. Iz vrst slovenskih strokovnjakov iz Italije je bilo tudi več predavateljev.

Zvrstilo se je 41 referatov, ob tem pa so bile na vrsti okrogle mize, razstave, predstavitve knjig in dve ekskurziji. Poseben poudarek so dali 400-letnici slovarja, ki ga je izdal redovnik Alasia da Sommaripa, slovenskemu jeziku v Italiji in še posebej v Reziji, mladinski književnosti ter multikulturalnosti.

Priznanji za življenjsko delo sta prejela Sergij Šlenc in Pavle Merkù.

Taborišča v Sloveniji

DOKUMENTI IN PRIČEVANJA
O POVOJNIH
KONCENTRACIJSKIH
TABORIŠČIH V SLOVENIJI

Zbral in uredil: dr. Milko Mikola

Vodja Sektorja za popravo krivic in za narodno spravo pri Ministrstvu za pravosodje, zgodovinar dr. Milko Mikola je v založbi ministrstva izdal zbornik Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji. Podoben zbornik je že posvetil povojnim delovnim taboriščem, v pripravi pa je še zbornik o koncentracijskih taboriščih za domobrance in njihove svojce.

Najnovejša publikacija osvetljuje namreč koncentracijska taborišča za pripadnike nemške manjšine, ki so bili določeni za izgon, (Strnišče, Hrastovec, Brestrnica, Studenci in Teharje ter manjše baze) in za pripadnike madžarske manjšine (Filovci, a tudi Strnišče in Hrastovec). Razmere v taboriščih, ki jih je ustanovila in vodila Ozna ter so bila ukinjena do oktobra 1945, so bile take kot v naci-

stičnih taboriščih, ugotavlja avtor, taborišči za domobrance na Teharjah in v Šentvidu pri Ljubljani pa sta bili pravi »taborišči smrti«.

V primeru vojnih razmer, pri čemer je bila mišljena sovjetska grožnja, je bila v 60. letih Služba državne varnosti pripravljena nanovo odpreti taborišča za kakih tisoč ljudi, a tudi, kot so povedali na predstavitvi zbornika 24. oktobra v Ljubljani, takoj likvidirati 400 ljudi.

Vsa ta snov je bila doslej slabo dokumentirana. Poleg avtorjevega uvoda je v zborniku 40 dokumentov in pa 70 pričevanj bivših internirancev, ki jih je izbral večinoma izmed spisov vladne Komisije za izvajanje zakona o popravi krivic, s katero Sektor za popravo krivic in za narodno spravo sodeluje. Komisija je do objave zbornika prejela 17.889 vlog in jih 16.621 že rešila.

An popodán Aleksandra Furlana

Narečna pesniška zbirka Aleksandra Furlana **An popodán** doživlja velik uspeh. Po predstavitvi v Društvu slovenskih izobražencev, kjer je dr. Marija Stanonik cenila predvsem motiv morja, ki ga ta zbirka prinaša v slovensko ljudsko pesništvo, sta sledili še dve izredno lepo obiskani predstavitvi: v Barkovljah (levo) in na Opčinah (desno). Napovedano pa je že tudi srečanje s pesnikom v Mačkoljah.

Umrli je fotograf Mario Maganja

V Trstu se je 22. oktobra tiho poslovil nestor slovenskih fotografov in fotoreporterjev, 91-letni Mario Maganja. Podpisoval se je sicer kot Magajna, a kot je sam pravil, so mu pristni (in uradni) priimek po vojni Slovenci tako vztrajno »popravljali«, da se je temu prilagodil.

Rodil se je rodil 12. oktobra 1916 v Trstu. Prva leta je preživel v Sv. Križu, od koder je bila njegova družina, ki se je kmalu preselila v Trst. Zgodaj se je zaposlil, med drugim v fotografskem laboratoriju in med vojno v tržaški bolnišnici, kjer je fotografiral operacije in razvijal rentgenske plošče. Ob tem je sodeloval z Osvobodilno fronto, ves čas pa gojil svojo ljubezen do fotografije. Tako je poslikal tudi bombardiranje Trsta leta 1944 in vkorakanje partizanov v mesto 1. maja 1945.

Od novembra 1945 do upokojitve leta 1994 je bil zaposlen kot fotoreporter pri Primorskem dnevniku, tako da je obredel čisto vse naše kraje, društva, kulturne, politične, verske, športne in druge prireditve, s tem pa je nadaljeval tudi pozneje, dokler so mu moči to dopuščale. Pred slabima dvema letoma se je zatekel v tržaški dom za starejše Tilia.

Fotografije je objavljajl ne le v Primorskem dnevniku, temveč tudi v številnih drugih listih, revijah, zbornikih in knjigah, tudi zunaj Italije in Jugoslavije. Od vsega začetka je z umetniškimi in dokumentarnimi fotografijami bogatil tudi Mladiko.

Svoj arhiv 300.000 posnetkov je že pred leti predal v hranjenje Zgodovinskemu odseku Narodne in študijske knjižnice v Trstu.

Od leta 1951, še zlasti pa po upokojitvi, je imel vrsto umetniških in dokumentarnih razstav. Znamenita je njegova fotomonografija Trst v črnobelem, Fotokronika 1945-1980 (Trst 1983), o svojih potovanjih po svetu je tudi rad predaval s pomočjo diapozitivov.

Mario Maganja je prejel vrsto odlikovanj, tako je bil tudi vitez italijanske republike in nosilec častnega znaka svobode Republike Slovenije.

Pepelka na odru Gledališkega vrtiljaka

Jubilejni 10. Gledališki vrtiljak za otroke se je začel v nedeljo, 30. septembra, z dvema predstavama Pepelke, ki so ju izvedli gojenci poletnega gledališkega tečaja. Igrico je priredila in s pomočjo sodelavcev postavila na oder Marijinega doma pri Sv. Ivanu prof. Lučka Susič.

UMRL JE DUHOVNIK STANKO ŽIVIC

V Trstu je 1. oktobra umrl salezijanec Stanko Živic. Od leta 1978, ko je prišel v Trst in nasledil sobrata Antona Resna, je skrbel za slovenske vernike v župniji sv. Janeza Bosca v Trstu, ki je izročena salezijanskemu inšpektoratu Veneta. Več let je bil tudi dušni pastir za Slovence v župniji sv. Vincencija.

Živic se je rodil 6. aprila 1920 na Gočah. Šolal se je v Gorici in pri salezijancih v Brescii. Diplomiral je na filozofski fakulteti v Padovi z disertacijo o redovnici in pesnici Elizabeti Kremžar. Stopil je med salezijance v Veneto in bil leta 1948 v kraju Monte Ortone pri Padovi posvečen v duhovnika. Do prihoda v Trst je poučeval literarne predmete na salezijanskih srednjih in višjih srednjih šolah v mestih Pordenon, Este, Cison di Valmarino in Mogliano Veneto, kjer je bil tudi ravnatelj.

Ko je opešal, so ga »pri salezijancih« na Istrski ulici v Trstu nadomeščali drugi slovenski duhovniki, odslej pa tam ne bo več maše, spovedi in druge duhovne oskrbe v slovenščini.

ZORA TAVČAR NAGRAJENA

Na slovesnosti ob začetku Tedna vseživljenjskega učenja, ki ga je priredil Andragoški center Slovenije, je 12. oktobra v Postojni prejela priznanje za izjemne učne in strokovne dosežke pri učenju odraslih tudi tržaška šolnica, pisateljica prof. Zora Tavčar Rebula.

OBISKI V CLEVELANDU

Slovenci v Clevelandu so imeli v zadnjih mesecih nekaj pomembnih gostov. Pri Mariji Vnebovzeti je 10. avgusta maševal za rajnega ljubljanskega nadškofa Šuštarja kardinal Franc Rode, ki se je tudi srečal z rojaki. 29. in 30. avgusta je imela predavanje in srečanja z rojaki vesoljka Sunita Williams, ki po materi izhaja iz tamkajšnje slovenske skupnosti. Orkester Slovenske vojske je imel 30. septembra koncert na Slovenski pristavi. Na pobudo zbora Korotan so se Slovenci 12. oktobra srečali s pevko Bernardo Fink Inzko, ki je tiste dni gostovala v clevelandski operni hiši.

DRAGO JANČAR NAGRAJEN

Ob robu knjižnega sejma v Frankfurtu je pisatelj in esejist Drago Jančar za zbirko esejev Brioni prejel nagrado Jean Amery za leto 2007. Podeljuje jo založba Klett-Cota.

Na vabilo društva Slovenci v Milanu je bil Jančar 16. oktobra gost srečanja v milanski knjigarni Libreria Claudiana.

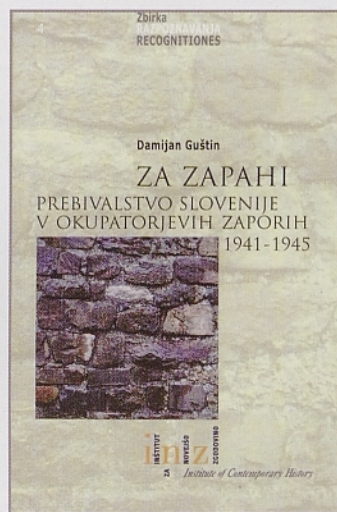
FANTJE NA VASI

V dvorani Slovenskega narodnega doma v Clevelandu je imel zbor Fantje na vasi, ki ga vodi Janez Sršen, 6. oktobra slavnostni koncert. Praznoval je namreč 30-letnico delovanja.

Za zapahi

V knjižni zbirki Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani Razpoznavanja/Recognitiones je pred časom izšla monografija dr. Damijana Guština *Za zapahi, Prebivalstvo Slovenije v okupatorjevih zaporih 1941-1945*.

Na 472 straneh avtor pregledno in dokumentirano predstavlja zapore na Slovenskem v času druge svetovne vojne, različne kategorije zapornikov, življenjske razmere v zaporih in odnos okolja do jetnikov.

Rojstvo Slovenije

Muzej novejšje zgodovine v Ljubljani je objavil bogato zbirko fotografij in zgodb različnih avtorjev o življenju Slovencev v 20. stoletju. Pod naslovom *Rojstvo Slovenije* je knjigo na 120 straneh večjega formata uredil Marko Štepec. Zamisel za knjigo se je rodila ob razstavi, ki jo je Muzej novejšje zgodovine pripravil leta 2001 v Londonu z naslovom *The Making of Slovenia*, ob tem pa izdal knjigo v angleščini.

OTROCI S PETRIČKA

Televizija Slovenija je 7. novembra predvajala pretresljiv dokumentarni film *Otroci s Petrička*, ki ga je kot scenarist in režiser podpisal profesor filmske režije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Miran Zupanič. Zanj je oktobra prejel nagrado Vesna za najboljši film na 10. Festivalu slovenskega filma v Portorožu. Delo pa je takrat prejelo še dve nagradi.

Film obravnava usodo kakih 100 otrok iz domobranskih, kočevskih ali drugačnih, komunističnemu režimu neprijetnih družin, ki so bili skupaj s starši zaprti v taborišču Teharje pri Celju. Junija 1945 so jih iztrgali staršem, ki so nato v veliki večini izginili v neznanih grobiščih. Odpeljali so jih v otroško taborišče, bivšo gostilno Petriček pri Celju. Skušali so jih prevzgojiti, čez nekaj mesecev so jih poslali v sirotišnice, dali v rejo ali posvojitev, tako da so dobili novo identiteto. Resnico o sebi in svoji družini so mnogi spoznali šele leta kasneje, nekateri jo še danes skrivajo pred lastnimi svojci.

Pripovedi o trpljenju in poniževanju, ki so ga prestajali, so pretresljive, ravno tako vedno nove grozljive podrobnosti o tem, kar so pred otroškimi očmi doživljali njihovi očetje in matere.

PEVSKI NAGRADI

Mešani pevski zbor Hrast iz Doberdoba, ki ga vodi Hilarij Lavrenčič, je 20. oktobra na meddeželnem zborovskem tekmovanju v Travesiu v pordenonski pokrajini zmagal v kategoriji zgodovinskega programa in osvojil tudi veliko nagrado Gran premio Travesio in-canta.

PRVENEK MARINE CERNETIG

Na praznovanju Burnjaka v Gorenjem Tarbilju sta pesnika Ace Mermolja in Miha Obit, ki ji je tudi napisal spremno besedo, predstavila narečno pesniško zbirko znane beneške kulturne delavke Marine Cernetig. Pa nič nie še umarilo. Ilustriral jo je Rudi Skočir, izdalo pa Založništvo tržaškega tiska.

HRVATI V TRSTU

V Trstu so 25. oktobra predstavili 544 strani debelo knjigo *I croati a Trieste*. Zbornik, pri katerem je sodelovalo 26 avtorjev, tudi slovenskih iz Trsta in Gorice, je uredil Damir Murković, predsednik Hrvatske zajednice, ki so jo v Trstu ustanovili leta 1999.

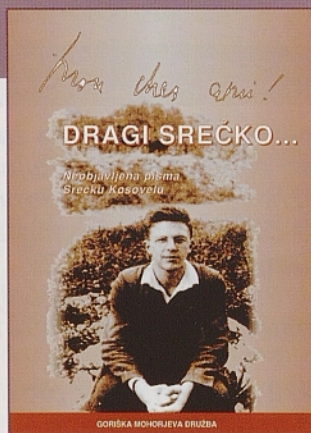
UMRL ZDOMSKI JAVNI DELAVEC DR. ANTON KOMOTAR

V Stuttgartu v Nemčiji je 10. oktobra umrl zdomski javni delavec dr. Anton Komotar. Rodil se je na Vrhniki 2. decembra 1912. V Ljubljani je končal klasično gimnazijo, leta 1936 pravo, nakar je postal notarski pripravnik. Vojna in emigracija pa sta njemu in njegovi mladi družini prekrizali načrte. Po bivanju v taboriščih po Italiji je bil kot delavec, nato pa uradnik 4 leta v Argentini, 18 let v Urugvaju, poldrugo leto v Švici, od leta 1971 v Stuttgartu.

Med vojno se je pridružil Mihailovičevemu gibanju v Sloveniji, po zlomu Italije se je umaknil v Rim, kjer so ga gestapovci zaprli. Leta 1996 je v Mladiki popisal svoja doživetja v zloglasnem zaporu v Ul. Tasso v času pokola v Ardeatinskih jamah. V emigraciji je več let – do razpusta – zastopal liberalni krog v Slovenskem narodnem odboru.

BIZAI NAPISAL TRETJO KNJIGO O SLOVENCIH V ARGENTINI

Slovenski častni konzul v argentinski provinci Entre Ríos, navdušeni raziskovalec že pozabljenih primorskih korenin Carlos César Bizai, je v španščini izdal že tretjo knjigo o Slovencih na svojem območju, *La inmigración eslovena en Entre Ríos*. Uvod v knjigo je napisal arh. Jure Vombergar.

Dragi Srečko

V Trstu so 6. novembra predstavili dragoceno knjigo o pesniku Srečku Kosovelu in njegovi dobi. Gre za zbirko doslej neobjavljenih njemu namenjenih pisem, ki jo je pod naslovom *Dragi Srečko* izdala Goriška Mohorjeva družba, uredila in opremila z esejem v slovenščini in italijanščini pa prof. Tatjana Rojc.

Pisma so Srečku pošiljali svojci in številni prijatelji ter znanci, na primer Fanica Obid, Carlo Curcio, Alfonz Gspan, Srečko Kumar, Josip Ribičič, Pavla Hočevar, Vladimir Martelanc.

Pisma so v zapuščini Tončke Kosovel, ki jo hrani Edi Race.

RIMSKA ZGODOVINA

Kot 33. zvezek Zbirke Zgodovinskega časopisa je v Ljubljani izšla najnovejša študija dr. Rajka Bratoža Rimska zgodovina – I. del, Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana. Delo obsega 528 strani večjega formata. Poleg izrednega znanja v njem prihaja do izraza avtorjeva navezanost na slovenski prostor, saj opozarja na dogajanja, najdbe in posebnosti v današnji Sloveniji, in pa njegovo zanimanje ne le za politično zgodovino, temveč tudi za družbeno, gospodarsko, upravno, versko in kulturno življenje v obravnavanem tisočletnem obdobju.

**SOŠKA FRONTA
V DVEH NOVIH IZDAJAH**

Tolminski muzej in fundacija Poti miru v Posočju sta po knjigah Tolminsko mostišče I. in II. izdala študijo o še enem odseku soške fronte. Gre za knjigo Od Krna do Rombona 1915-1917, ki sta jo napisala Lovro Galič in Darja Pirih. V njej je med drugim seznam v I. svetovni padlih domačinov iz sedanjih občin Kobarid in Bovec: 644 imen.

Dr. Vasja Klavora, ki je I. svetovni vojni že posvetil knjige Plavi križ, Koraki skozi meglo in Škabrijel, pa je pri Mohorjevi v Celovcu izdal novo knjigo Doberdob.

NOVA BUČARJEVA KNJIGA

Nekdanji politični oporečnik in soustvarjalec »slovenske pomladi«, prvi predsednik demokratično izvoljenega slovenskega parlamenta prof. France Bučar je pri založbi Didakta izdal knjigo Rojstvo države, Izpred praga narodove smrti v lastno državnost. Spremno besedo je napisal prof. Jože Pirjevec.

Bučar se v knjigi vrača k medslovenskemu spopadu v času druge svetovne vojne in k povojnemu položaju na Slovenskem, pri čemer ostaja zvest izbiri za Osvobodilno fronto, kritičen pa je do voditeljev tako Cerkve kot komunistov.

Primorski dnevi

Od 7. do 14. oktobra 2007 so na Koroškem potekali 13. Primorski dnevi, ki so jih priredile Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta v Trstu.

Teden primorske kulture na Koroškem se je začel v nedeljo, 7. oktobra, s tragikomedijo »Balkanski špion« (Dušan Kovačević), ki jo je uprizoril dramski odsek Prosvetnega društva Štandrež v farni dvorani v Selah. Pri organizaciji je sodelovala KPD Planina Sele. V torek, 9. oktobra, je Franko Žerjal razstavil svoja likovna dela v prostorih Posojilnice-Bank Borovlje. Soprireditelja sta bila še SPD Borovlje in Posojilnica-Bank Borovlje. V sredo, 10. oktobra, so v gostilni Lotte v Železni Kapli predstavili knjigo Danijela Čotarja Domače sirarstvo za zabavo in zares. V petek, 12. oktobra, je bilo kar nekaj prireditev. V jutranjih urah so člani gledališke skupine Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta nastopili s predstavo Luise May Alcott »Male dame« v avli Slovenske gimnazije v Celovcu. Popoldne pa je bilo v Domu prosvete Sodalitas v Tinjah srečanje glasbenih šol. Nastopili so učenci Slovenske glasbene šole na Koroškem, Slovenskega glasbenega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice in Glasbene matice iz Trsta. Primorske dneve je v nedeljo zaključil nastop Mešanega pevskega zbora Mačkolje s kantato »Stabat mater« v farni cerkvi na Radišah.

Mešani pevski zbor Mačkolje v farni cerkvi na Radišah (zgoraj); »Male dame« gledališke skupine SKK iz Trsta v avli Slovenske gimnazije v Celovcu (spodnji dve sliki).

Društvo slovenskih izobražencev v novi sezoni

Prvega oktobra letos je Društvo slovenskih izobražencev v Trstu začelo svojo redno sezono kulturnih večerov in srečanj v Peterlinovi dvorani v središču mesta. Prvi večer so organizatorji posvetili liku in spominu na tržaškega škofa Lovrenca Bellomija ob desetletnici njegove smrti. Večera se je udeležil tudi škof Evgen Ravignani, ki je na začetku spregovoril o škofu Bellomiju, za njim pa so govorili še duhovnik Dušan Jakomin, prof. Tomaž Simčič in odvetnik Peter Močnik. V četrtek, 5. oktobra sta skupni večer priredila Društvo slovenskih izobražencev in Knjižnica Dušana Černeteta. Na večeru je predaval arh.

Jure Vombergar, ki je med vodilnimi slovenskimi javnimi in kulturnimi delavci v Argentini. Prikazal je 120 izvirnih fotografij iz begunskih taborišč v Avstriji in Italiji, o prihodu beguncev v Buenos Aires in s potovanj s tovornjaki, vlaki in ladjami – vse to ob šestdesetletnici

Večer o škofu Bellomiju (levo) in arh. Jure Vombergar (desno).

Gostje večerov v DSI: Rafko Valenčič in Rajko Bratož na predstavitvi knjige »Sv. Hieronim – mož s Krasa« (levo); Alenka Puhar in Bernard Nežmah o knjigi »Zrcala komunizma« (desno).

NOVA KNJIGA BENEŠKEGA JAVNEGA DELAVCA ADA CONTA

Beneški javni delavec Ado Cont je pri Kulturnem društvu Ivan Trinko v Čedadu izdal novo domoznansko delo. To je knjiga na 117 straneh Po sviete: Canebola e l'emigrazione. Nekaj besedila je v slovenščini, v prilogi pa je zemljevid z ledinskimi in vodnimi imeni ter s seznamom lastnikov hlevov v Čaneboli v 50. letih. Knjigo so predstavili 7. oktobra v Čaneboli.

IZ ZGODOVINE GORIŠKE

To je podnaslov druge letošnje, obsežne številke »časopisa za slovensko krajevno zgodovino« Kronika.

Na pobudo Zgodovinskega društva za Severno Primorsko, ki mu zdaj predseduje mag. Renato Podberšič, pri tematski številki Kronike sodeluje 21 slovenskih avtorjev z obeh strani državne meje, obravnava snov pa sega od srednjega veka do povojnih let.

BORŠTIKOVKO SREČANJE V MARIBORU

Na 42. Borštnikovem srečanju v Mariboru je Borštnikov prstan prejela igralka Silva Čušin, ki od sezone 1982-83 nastopa v ljubljanski Drami.

Selektor Matej Bogataj, ki si je ogledal kakih 80 predstav, jih je 11 sprejel v tekmovalni, 6 pa v spremlejalni program. Borštnikovo nagrado je prejelo delo Iva Svetine Ojdip v Korintu v režiji Ivica Buljana in izvedbi ljubljanske Drame.

Srečko Gombač, avtor knjige »Letala s sidrom«.

prvih prihodov slovenskih političnih emigrantov v Argentino. V ponedeljek, 8. oktobra, je prof. dr. Rajko Bratož s Filozofske fakultete v Ljubljani predstavil knjigo Rafka Valenčiča »Sv. Hieronim – mož s Krasa«. V ponedeljek, 15. oktobra je časnikarka Alenka Puhar v pogovoru z avtorjem predstavila knjigo intervjujev »Zrcala komunizma« Bernarda Nežmaha. Teden kasneje je sledilo srečanje s Srečkom Gombačem, ki je v sliki in besedi predstavil knjigo »Letala s sidrom – Hidroavioni v Portorožu in okolici«. Zadnji ponedeljek v mesecu je Društvo slovenskih izobražencev v sodelovanju z Zvezo cerkvenih pevskih zborov posvetilo večer glasbeniku, jezikoslovcu in etnologu akademiku Pavletu Merkùju ob njegovi 80-letnici. Na večeru

so nastopili Mladinska pevka skupina

Vesela pomlad pod vodstvom Mire Fabjan in MoPZ ter MePZ Sv. Jernej pod vodstvom Janka Bana, o jubilarntu pa sta spregovorili Živa Gruden in Luisa Antoni.

DSI predstavlja pomembno slovensko kulturno žarišče v središču mesta.

Kulturna srečanja so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici št. 3.

Večer posvečen Merkùju: Luisa Antoni, Živa Gruden in Pavle Merkù (zgoraj); Mladinska pevka skupina Vesela pomlad (spodaj levo) in MePZ Sv. Jernej (spodaj desno).

ZBRANA DELA SLOVENSkih PESNIKOV IN PISATELJEV

V zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ki zadnja leta izhaja pri založbi Litera v Mariboru, je izšel drugi in zadnji zvezek zbranih del Ludvika Mrzela (1904 - 1971).

Njihov urednik Dušan Moravec pa je ob tem izdal tudi že knjigo z monografijo o tem pesniku, pisatelju in kritiku, tako da je Mrzel zdaj v zbirki celovito predstavljen.

Boris Pahor odlikovan

Francoska veleposlanica v Sloveniji Chantal de Bourmont je 27. septembra podelila pisatelju Borisu Pahorju red viteza Legije časti (Legion d'honneur). Odlikovanje je podpisal še nekdanji francoski predsednik Chirac.

Ocene

KNJIGE

DOGODIVŠČINE DRUŽINE TALPA

Tržaška založba Mladika je izdala pet drobnih knjižic z naslovom **Le avventure della famiglia Talpa** oziroma **Dogodivščine družine Talpa**. Dvojezični naslov meri na to, da je avtorica besedila Francesca Simoni v sodelovanju z Alenko Hrovatin napisala pet kratkih zgodbic za otroke, v katerih oriše pestre prizore iz vsakdanjika mlade družine Talpa, ki jo sestavljajo oče krt Filippo, mama krtica Matilde in mala krtka Lisa in Rudi.

Vsaka od petih knjig vsebinsko predstavi eno situacijo, v kateri avtorica prikaže enostavno prigodo, vzeto iz navadne družinske vsakdanjosti. Tako v prvi knjigi brez nenadnih zapetljajev in presenetljivih zapletov zaživi običajen poletni dan, ko se mlada družina odpravlja na počitnice. Starša pripravljata kovčke in jih simetrično zlagata na motorno bučo, s katero se družina odpelje do letališča. V enoličnost pripovedi pa vdre domišljjski element, ko si pisateljica zamisli letečo sovo, ki poleta skozi nebo in prevaža potnike v daljne dežele. Člani družine Talpa se tako vkrcajo na sovin hrbet in poletijo v prijetno slovensko gozdno vas, kjer so si prebivalci zgradili bivališča v osušenih gobah, v votlih drevesnih debelih ali pod debelimi koreninami.

V vseh naslednjih zgodbah avtorica ohranja iste književne junake in isti dogajalni kraj. V drugi knjigi pa prikaže slikovit dan, ki ga Lisa in Rudi preživita na tržnici. Tu spoznata razgibani svet trgovstva, kjer dolgouhci ponujajo korenje, veverice kostanje, čebele pa točijo sladki med. Za stojnico čepi še napihnjena putka Koklica, ki prodaja sveža jajca.

V kratki zgodbi Izlet v lunapark zaživi pisano zabavišče, kjer v streljarnah letijo križemkražem puščice, po toboganih vse drsi in vrtljaki se kar naprej vrtijo na vse strani. V nasled-

njem besedilu se ob krtih zberejo še domače živali s kmetije. Iz kota strašno zamijavka hišna mačka, na pašniku se gosposko spogleduje elegantna krava z rožnatim klobučkom, čez dvorišče naduto stopa bahavi petelin v rumenem telovniku, v blatni luži pa se valja razigrani pujs. V delu Nevaren dan pa se vsakdanje prigode začnejo nevarno zapletati. Vrh zapleta je padeč v globok vodnjak, v katerega med igranjem skrivalnice pade Rudi. Po prvotnem preplahu na koncu prevlada pozitivna usmeritev, saj so v reševanje vpleteni poleg staršev in prijateljev še vsi prebivalci vasi, predvsem pa gasilci, ki na vasi kaj kmalu spet vzpostavijo običajni red.

Knjiga je avanturistično delo, sestavljeno iz dveh jezikovnih kodov, saj je vsaka zgodba napisana najprej v italijanščini, hkrati pa so med naracijo vrinjeni prevodi nekaterih posameznih besed v slovenščini. Na koncu je natisnjen še celoten prevod v slovenski jezik, za katerega je poskrbela Licia Pahor. Glavni literarni liki izvirajo iz italijanskega bivanjskega okolja in se v stiku s slovenskimi ljudmi učijo slovenščine. Tako osnovan jezikovni sestav izhaja iz dejstva, da avtorica nagovarja v prvi vrsti italijanske otroke, ki jim je slovenščina tuja in bi jo radi spoznali. V tej zgradbeni nastavitvi ni zaslediti enoličnih razlag, ki bi osvetljevale slovnična pravila slovenskega jezika, temveč poteka posredovanje slovenščine enostavno preko nizanja preprostih pogovorov. Besedišče je zato vselej preprosto, lahko razumljivo, vzeto iz vsakdanje predmetnosti, predvsem pa osredotočeno na eno samo semantično področje. Tudi skladnja je enostavna, saj pripoved sledi golemu toku dogajanja, iz katerega odpadejo vsakaršni orisi narave in oznake glavnih junakov. Tako se npr. mali bralci v knjigi spopadejo s slovenskimi pozdravi, v drugi s preštevanjem, v tretji s svetom barv, v četrti poimenujejo živali, itd. Oklesten jezikovni sestav dopolnjujejo pestre ilustracije Mateja Susiča, ki je pripoved

obogatil z domišljjskimi detajli in samosvojimi hudomušnimi interpretacijami. Očetu je izrisal očala in pipo, kravi pa nadel gospodičin videz in si zamislil gasilsko ekipo pajkov, ki se v reševalne akcije odpravljajo v gumijastih škornjih, rumenih rokavicah in želodastih čeladah. Za pasom imajo pritrdjeno sekirico, na glavi pa prižgano lučko, iz repa pa kar stresajo vrvi.

Ključni cilj dvojezične nastavitve kratkoprozne zbirke zgodb o družini Talpa je gotovo prepričanje, da se bodo mali poslušalci preko prijetnega branja približali slovenskemu jeziku in ga vzljubili. Prav zato ima bralec na razpolago navodila o izgovarjavi nekaterih slovenskih črk. Ob tem so besede zaznamovane še z naglasi, kar omogoča branje tudi tistim, ki slovenščine ne poznajo.

Vilma Purič

DORČE SARDOČ L'ORMA DEL TIGR

Očarljiva junaška etika, ki se razpreda skozi staro grško epiko, očara vsakega bralca in ga prevzame z vizijo pravičnega Hektorja, ki stoji na obzidju rodnega mesta in razpušča svobodni lesk svojega srca vetrovom, da ga ponesejo v davnino večnosti. Pretresljivo zvenijo tudi Črtomirove besede svojim vojščakom, ko se neupogljivi junak zavestno predaja porazu in brez strahu usmeri svoj korak skoraj gotovi smrti, kajti polni usihanja se mu zdijo sužni dnovi. Omenjene junaške drže so vzete iz abstraktnih domislic spretnih poetov, ki so vkovali v svoje umetniške verze najzlahatnejše dele resnice.

Veliko herojske govornice pa najdemo tudi v realnejših perspektivah, ki jih je v svojo memoarsko pripoved vnesel doktor Dorče Sardoč. Knjiga z naslovom **Tigrova sled** je izšla že leta 1983, njegovo iskreno pripoved v prvi osebi je posnela urednica Lida Turk za oddajo Četrtekova srečanja v letu 1980. Kasneje je pripovedano še zapisala, uredila in opremila z opombami ter

omogočila besedam tiskano obliko. V lanskem letu je besedilo ponovno izšlo v italijanskem prevodu profesorice Diomire Fabjan Bajc. Za izdajo so poskrbeli ZTT, Sklad Dorčeta Sarđoča in Centro isontino di ricerca e documentazione storica e sociale »Leopoldo Gasparini«.

Pisec predoči bralcu izčrpen opis dogajanja, ki se vselej natančno uokvirja v čas in prostor; pripoved se začne tako v avtorjevi rojstni vasi, v Slivnem v času Sarđočevega otroštva, nato se naracija razpotegne čez mladostna in študentska leta, v katerih se je Sarđoč srečal z vojno bedo med prvim svetovnim spopadom, predvsem pa je doživel utrip različnih evropskih mest kot študent medicine in zobozdravništva. S preselitvijo v Trst se je poglobilo njegovo znanstvo z mladimi fanti iz vseh družbenih slojev in iz vseh krajev trpinčene Primorske, tako usodno ujete v fašistično ero. Mladi so se z drznostjo v očeh upirali fašističnim raznarodovalnim ukrepom. Z njimi je Sarđoč zlezal v podtalnosti ilegale, ko je postal eden od vodilnih članov organizacije TIGR. Svoje izkušnje je obarval z izjemnostjo in s pogumom, ko je izzival svoj vsakdan z usodno pogreznjenostjo v zgodovinske ritme Primorske. S sproščenim zanosom se avtor prepusti dinamičnemu beleženju Tigrovih akcij, ki so obsegale tihotapljanje tiskovin v slovenskem jeziku, organiziranje ilegalnega prehajanja meje za osumljene antifašiste, napade na fašistične patrolje ter požig šol in vrtcev. Sarđočevo nizanje dogodkov spremlja premočrtna misel radikalnega upora, ki se je usmeril proti zatiralcem slovenske besede. Pri tem ga podpira neomahljiva načelna drža, kateri načeljuje globoka narodna zavest, podkrepljena z intenzivnim čutom za osebni ponos in človeško dostojanstvo, ki vodi Sarđoča v brezkompromisno pripravljenost na katerokoli žrtve, tudi na smrt. Značajska premočrtnost doseže v nekaterih slučajih skrajne lege. Z realističnim, skoraj filmskim posredovanjem opisuje avtor Kvasovo odločitev, da ni sprožil dinamičnega pasu, ko je že stal pred Mussolinijem, ker bi tako poleg sebe in Duceja ubil še nekaj drugih ljudi. »A kaj je vse to?« se strogo sprašuje Sarđoč. Hkrati pa premore ta nepopustljiva načelnost neverjetne zasuke v razumevajoče usmiljenje. Ko npr. posre-

duje vesti o Ščukovih priznanjih črnim kvesturinom, opušča obsodbo in razmišlja o tem, kako so težka molčanja ob psiholoških in telesnih mučenjih. Tako postavi ob napake hvalevredne geste in približa vsako uporno kretnjo želji po svobodnem bivanju.

Pri razkrivanju notranjih dimenzij, ki krojijo jedro Sarđočeve osebnosti, gotovo pretresa tudi njegova intelektualna bistrina ali iskriva mentalna podoba, ki mu omogoča, da v vsaki težki situaciji obvlada svoje čustvene vrtince in jih enostavno izključi iz svoje predmetnosti. Zato njegova razpoložljiva stanja ne zapadejo v sovraštvo ali prezir do naroda zatiralcev slovenskega primorskega življa. Z italijanskimi antifašisti pa tudi z avtohtonim prebivalstvom, ki živi na otoku Lipari, goji Sarđoč prijateljske odnose. Ko se spominja 2. tržaškega procesa, celo zapiše, da je bila obsodba na smrt pravična z utemeljitvijo, da so si po fašističnih paragrafi obtoženci pač prislužili obsodbe. Skozi izjemno žilavost, koreninsko drznost, miselno bistrino pa prodirajo dnevi polni izsanjanih hrepenenj, skozi katere se izkristalizira prestana bolečina. Svoje trpljenje Sarđoč le malokdaj omenja, stisne ga v kratke stavke, niza v nekaj drobnih besedah, strganih iz celote. Tako npr. svojo telesno shiranost in psihološko strtnost vklene v nekaj vrsitc, ko ugotovi, da ne more priklicati iz spomina imena svojih prijateljev.

Krhek se mi zdi poskus, da bi Sarđočeve izkušnje stlačili med viruse nacionalizma, ki so se pojavili v začetku 20. stoletja, kot je v spremni besedi zapisal Boris Peric in pri tem spregledal Sarđočevo duhovno črto, ki je svoje smisle zasadila onkraj narodne vizije v prostor temeljnih človeških pravic in dostojanstvenih bivanj. Pa še droben navrzek slutenj o sožitjih na jezikovno mešanih področjih, kjer bo le razkrivanje, razumevanje in podoživljanje prestane bolečine omogočilo kristalna snidenja.

Vilma Purič

MARIJAN TRŠAR RAZSEVKI PODOB

Marijan Tršar, starosta med slovenskimi likovnimi ustvarjalci, sicer tudi likovni publicist in kritik, se je lani pri Mohorjevi družbi pojavil z leposlovjem, ki sicer v njegovem opusu ni no-

vo, saj je doslej ob oglašanju v periodiki objavil več del za mladino, pričevanjski zapis Dotik smrti, pesniško zbirko Žejni soj oči in zbirko satir Znanstvena metoda.

Nova zbirka črtic nosi naslov Razsevki podob in jo označuje izrazita doživljajska motivika z močnim lirskim poudarkom.

Črtice so razdeljene na tri skupine, vsako povezuje skupni motivni element.

Prva v ciklusu treh črtic se sicer motivno oddaljuje od drugih dveh – osnovna tema je doživetje ob sprehodu (naslov je Sprehod) v znamenju globokega občudovanja narave in barv pa tudi drugih čutnih zaznavnosti.

Črtici Ponki in Pesa se razpletata okoli osebnosti dveh posebnih, ki v posamezniku – pisatelju – sprožata konflikt vesti. Prvi, Ponki, je bebček, iz katerega se neusmiljeni otroci norčujejo, za pisatelja, ki pripoveduje v prvi osebi, na stroške iskrenega prijateljstva, ki ga sklene z bebčkovim bratom. Ostaja cankarjanski priokus grenkobe in nemira, ki se prebujata vedno znova.

Prav tako so otroške norčije dotokle nesrečnega profesorja z rdečim nosom, ki so ga dijaki poimenovali Pesa. Njihove in življenjske grenkosti so občutljivega človeka privedle do tega, da je storil samomor in v glavnem junaku Janetu je ostal občutek, da je nesrečnika ubil z zadnjim dejanjem – »kamenčkom, ki sproži plaz«. V črtici je ključna podoba matere, ki ji otrok razodene svojo tegobo – podobnost portretu Cankarjeve matere.

Cikel naslednjih šestih črtic označuje vojni motiv in vanj vključeno vprašanje vesti. O vojaku, ki je znal jokati je pretresljiva zgodba o fantu, vojaku, ki ga imajo za čudaka, ker ne pokaže posebne prizadetosti ob smrti svojega brata, ne pokaže žalosti, ki jo sicer ljudje na bratovem pogrebu pričakujejo. Do pretresljivega zaključka, ko ga en sam, njegov sošolec, opazi, kako žaluje na svežem grobu:

»Kot da bi slutil, ga je vleklo proti pokopališču. Že od daleč je uzrl na snežni belini sivo zeleno izrisane vojaka – klečal je ob grobu, globoko sklonjen stiskal glavo med dlani, se prelamljal v pasu do prsti, tolkel s pestjo po gomili – in eno samo hlipanje in hropenje in grleno grgranje – jo, to že ni tisti sprostitveni plaz, ki s solzami odplavlja iz duše vse bolečine! – ne, to je grč obupa brez usmiljenja – kakor s

soljo potresa, do skrajnosti pohudablja svežo pekočino nebogljenege človeškega črvička – lej, niti v joku mu ni da no najti odrešilne tolažbe!«

Mi s primorskega konca se ob Tršarjevih vojnih spominih kaj kmalu zavedamo, da je zgodovinsko naključje naše alpske brate vodilo po drugih poteh – Hitlerjev rajh jih je vključil v svoje čete, kjer so po svoje doživljali težavnost položaja in razmer. V črtici Pirovo maščevanje nam odkriva skupino slovenskih fantov, ki bi radi praznovali božič, česar pa jim nehumani nemški častniki ne dovolijo. Nemški zaupnik Avstrijec Franz mednje zaseje seme upora, ki vzkali v klenosti slovenskega regruta Rada, ki za svoje ravnanje plača z življenjem. Prizadeti narodnozavedni fantje se izdajalco maščujejo in zato »končajo« v Mauthausnu.

V zgodbi iz črtice Samomor v lagerju pisatelj izredno tenkočutno prikazuje »preobčutljiveža«, ki se je tako bal smrti, da si jo je sam poiskal – v brk izmišljenim zgodbam od dobrodušnega odklanjanja hrane v korist šibkejšim do tolikšne sle po življenju in preživetju, ki izničuje samomor. Pisatelj zgodbo pripoveduje v prvi osebi.

Iz taboriških izkušenj je tudi kratek utrinek v črtici Zob za zob – ruski osvoboditelji s smrtjo v greznici kaznujejo poljskega interniranca, ki je svoje sobrate – sotrpine oropal in jih na enak način umoril. Pasivnost človeka, ki je vajen vsega hudega in še hujšega, se izoblikuje v pretresljivem finalu:

»Ne, ne, prav nobenemu se nam ni zasmilil, a tisto nelagodno grizenje v trebuhu nekakšne krivde za to kruto usmritev smo pišmeuharsko stresli s sebe: Samo dobil je, kar mu je šlo!«

V črtici Ujetnika Bavarec pripoveduje o svojih vojnih doživetjih. Iz nemškega vojaka se prelevi v zavezniškega, ki mu zaupajo dvoje zapornikov, da bi ju pripeljal na komando, on pa v njih prepozna ali »hoče prepoznati« esesovska mesarja, zato ju ubije. Ko zavezniškimi vojakom prizna svoj zločin, mu ne verjamejo.

Naslednjih sedem črtic močno poudarja bivanjske težave, ki se pojavljajo v razmerju moški – ženska. Stopnjevanje težav se pogostoma tragično konča, usodni so zlasti ženski liki, prežeti s strastjo, lepoto in grozo: Janja, ki mora v Izzivu izbirati med fantoma, umorjeno čutno dekle v Slutnji lepote, čudovito lepo dekle v črtici Neznanka, ki ima težave s policijo. Smejoča Ma-

rinka je kljub svoji lahkoživosti resno dekle, ko se odloči, da s svojo živahnostjo ne bo posegla v urejeno družino. V črtici Nesreča gre za nezvestobo, ki povzroči smrt in težko vest. Črtica Težka noč gospoda Pečnika razgalja naveličanost zakonskega življenja, ki tone v blodnjah in razvratu. V črtici Dva ali trije lahkoverni mož odkriva ženino nezvestobo. Cikel zaključuje vsebinsko nekoliko posebna črtica Sevdalinka o strigalcah, ki že skoraj meji na grotesko. Posebno psihološko stanje, ki ga v začetku avtor označuje kot »babjo preobčutljivost« (žena namreč kaže bolesten odnos do žuželk, postavlja jih na raven »sestric«), se stopnjuje do težavnega psihiatričnega primera in naposled do ugotovitve, da je vsega kriva le človekova samota.

Zbirko zaključujejo štiri črtice, vsaka s svojim izvirnim vsebinskim izrazom. V nekoliko konstruktivističnem prijemu pisatelj sestavlja Avtogram nekega stanja v ključu svojih opazanj in življenjske filozofije. Lagodnejše pripovedovanje označuje črtico Greh častitega gospoda Matije; duhovnikovo sicer svetniško življenje kali le ljubezen do »hudičevih podobnic« – kvartanija... Črtica Strah pred smrtjo razkriva večne človekove dvome in iskanja možnosti v onstranstvu. Ko se materialist tik pred smrtjo preobrne in prejme zakramente za umirajoče, si avtor privoščuje razmišljanje:

»... Je to res, kot pravijo, luč posebne božje milosti, ki presvetli, razreši vse vprašaje, da bi nebogljeno umrljivo bitje, predno utone v večnost, spoznalo pravi smisel svojega kratkega zemeljskega bivanja v večnem nadaljevanju?

Neumnost, mi je oporekel somišljenik ranjkega, le kako naj bi se pametno in polnozavestno odločal umirajoči človek, ko se mu že mrači um, mu odpovedujejo čuti?

Ni me prepričal, a speljal me je v novo razmišljanje.«

Strah pred smrtjo je tudi rdeča nit zadnje črtice z naslovom Kontrola. Na fluorografiranju kadilcu navidez odleže, ko smrt hušne mimo njega in se izkaže, da je njeno izbiranje povsem nelogično.

Marijan Tršar se v svoji kratki prozi pojavlja kot tankočuten opazovalec človeka, njegovih osebnosti, doživljanja, strahov in vesti ali etičnosti sploh. Slogovno njegove vrstice prežema

izrazit cankarjanski prijem; čeprav se ponekod pojavlja tudi simpatija do minimalistike, ostaja avtor zvest klasični zasnovi tradicionalnih zvrsti, bogatih s psihološko analizo.

Klasičnemu prijemu je zvest tudi jezik, ob katerem imamo vtis, da z njim avtor ravna prav tako večje kot se v vlogi slikarja poslužuje čopiča.

Zbirko Razsevki podob je sam zelo primerno opremil z risbami, v katerih so zaznavne poteze ključnih človekovih psihofizičnih elementov, ki so sicer prisotni v sami prozi.

Ester Sferco

ZANIMIVA ŠTEVILKA BOGOSLOVNEGA VESTNIKA

Ob poročanju o **Bogoslovnem vestniku**, glasilu ljubljanske teološke fakultete, gre poudariti, da je zanimivost posameznih števil sorazmerna s tem, koliko s svojo vsebino presegajo ožjo teološko strokovnost. To se je še posebej zgodilo v prvi številki letošnjega letnika (nastopa z novo platnico) posvečeni Mednarodnemu posvetu o Frintaneju.

Kaj je bil Frintanej? Bila je ustanova na Dunaju – zaradi bližine avguštinskega samostana se je imenovala tudi Avguštinej – ki je dobila ime po svojem ustanovitelju škofu Jakobu Frintu in katere namen je bil vzgojiti duhovniško elito iz škofij habsburške monarhije. Da je šlo tako rekoč za zavod v senci cesarske slave, lahko razvidimo iz tega, kar je v svojih spominih napisal bivši gojenec Božo Milanović:

»Iz Avguštineja (drugo ime za Frintanej, kot je bilo rečeno) nas je vozila cesarska kočija, ko smo hodili maševat v palačo Lichtenstein, kjer so nam ministrirali mladi 'princi'...«

Vendar ta pridvorna milost iz tega zavednega Hrvata ni naredila političnega komformista, saj v isti sapi doda, da je v svoji latinski disertaciji s posebnim zadovoljstvom pisal, »da je po filozofiji Tomaža Akvinca moralno dovoljen upor (revolucija) za zamenjavo oblasti...«

Frintaneum ali Avguštinej (to ime se je bolj uveljavilo) je trajal natanko sto let, od 1817 do konca avstrijske monarhije leta 1918. Skozi to slovesno stavbo je šlo 198 gojencev, med njimi tudi več Slovencev. Iz nje je izšla vrsta pomembnih cerkvenih ljudi in tudi mnogo škofov. Zato je razumljivo, da je ta ustanova začela posebej zani-

mati zgodovinarje, še prav posebej cerkvene. In tako se je pred leti med njimi osnoval mednarodni znanstveni odbor, ki ga vodi dunajski profesor Karl Heinz Frankl, njegovi člani pa so profesor France Dolinar (Ljubljana), Joseph Gelmi (Briksen), Peter Tropper (Celovec) in Luigi Tavano (Gorica). Ta odbor pokriva območje salzburške in goriške metropolije znotraj današnjih meja štirih držav – Avstrije, Slovenije, Hrvaške in Italije.

Pričujoča številka **Bogoslovnega vestnika** prinaša gradivo zadevnega simpozija, ki ga je pripravila ljubljanska teološka fakulteta.

Luigi Tavano, ki je bil, kot se zdi, duša te kulturne pobude, v uvodni besedi zgoščeno in izčrpno predstavi problematiko te ustanove (biogrami gojencev, njihov duhovni format, vpliv v posameznih škofijah itd.).

Sledi razprava znanega zgodovinarja Petra Vodopivca **Kulturno-duhovne razmere na Slovenskem v 19 stoletju**.

Ožje teme, namreč Avguštineja, se lotevajo štirje prispevki.

»Frintanej (Avguštinej) in Cerkev na Slovenskem« je naslov krajšemu sestavku, v katerem France Dolinar prikaže odnos škofov obeh slovenskih škofij do Avguštineja na podlagi njihovih odločitev, koga in koliko duhovnikov sta poslala na dodatno izobraževanje v to ustanovo. Bolj okvirno se teme dotakne Matjaž Ambrožič z razmislekom o tem, kako so si za vzgojo svojih duhovnikov prizadevali ljubljanski škofje od Gruberja do Jegliča.

Posebno dognan in temeljit se nam zdi prispevek Tomaža Simčiča, ki zadeva odnose med Avguštinejem ter tržaško – koprsko škofijo. Po orisu škofije med 19. in 20. stoletjem prikaže like 17 duhovnikov, ki so bili učenci Avguštineja med leti 1835 in 1918. Med njimi je bilo, kot utemeljeno domneva avtor, šest gojencev hrvaške narodnosti, pet italijanske, štirje so bili Slovenci, eden je bil verjetno po rodu tržaški Nemeč, enemu pa je narodnost težje določiti. Na kraju prispevka Simčič posebej izpostavi naslednjih pet imen: Josphe Schneider, Juraj Dobrila, Janez Šust, Ivan Tul in Božo Milanović. Simčičev prispevek izstopa na samo po temeljitosti, ampak za razliko od drugih tudi po kulturnem in psihološkem posluhu, kakor na primer kaže njegov Sklep, kjer na primer ugotovi, da so vsi bivši avguštinejci

ostali zvesti poklicu in veri.

Frintanej – Avguštinej je pretežna, a ne edina tematika te številke **Bogoslovnega vestnika**. V njem je tudi nekaj drugih razprav, med katerimi naj omenimo sestavek Igorja Škamperleta »Globalizirani svet in nove oblike religioznosti«.

Tako v tej številki revije nastopata kar dva naša slovenska someščana.

A. R.

POGOVOR Z GÜNTERJEM GRASSOM V NOVI REVJI

Nemški pisatelj Günter Grass je dovolj znan tudi na Slovenskem, saj je bilo v slovenščino prevedenih že nekaj njegovih del, začeniši z njegovim najbolj znanim romanom *Pločevinasti boben*. Zadnji čas pa je nanj senzacionalno opozoril dogodek, ki je postavil pod vprašaj verodostojnost kulturnika, ki je sicer veljal za človeka velike moralne doslednosti. Bil je to izid avtobiografske knjige *Lupljenje čebule*, v kateri je Grass, potem ko je vse življenje nastopal kot levičar, priznal, da je šestnajstletnik stopil v Hitlerjeve SS oddelke in v njih služil kot tankist. Ne mislimo se ustaviti ob senzaciji, ki jo je to odkritje povzročilo v evropski javnosti. Opozoriti hočemo na neki pogovor z njim, ki sta ga leta 1991 vodila ameriška novinarka Elizabeth Gaffney ter John Simon in je izšel v *The Paris Review*, za zadnjo številko ljubljanske *Nove revije* pa ga je prevedla njena sodelavka Ifigenija Simonovič.

Günter Grass se je rodil leta 1927 na obali Baltskega morja, v predmestju tedaj Svobodnega mesta Danzig, v današnjem Gdansk na Poljskem, v trgovski družini. Med drugo svetovno vojno je služil kot tankist in bil ranjen. Leta 1945 so ga zajeli Američani. Po izpustitvi je nekaj časa delal v rudniku krede, potem pa študiral in se pridružil umetniški Skupni 47, katere član je bil tudi poznejši nobelovec Heinrich Böll.

Po vojni je bil z malo štipendijo nekaj let v Parizu in tam napisal roman *Pločevinasti boben*. Z literatom pa je raste v njem tudi politik, in sicer kontroverzni politik. Postal je član socialdemokratske stranke in pisal govore kanclerju Willyju Brandtu. O kakšni distanci do politike torej pri tem pisatelju ni govora, kar vzbuja dvom v njegov dejanski kulturni format. Največ polemik je zbudil s svojimi stališči glede poteka združitve Nemčije. Nanovo je

razburil javnost z že omenjenim odkritjem v svoji znanji knjigi. Glavni očitek se je glasil: zakaj je Günter Grass čakal petdeset let, da je prišel na dan s sramotno epizodo svoje mladosti?

Vprašanja, ki sta mu jih zastavila novinarka Gaffney in Simon, nista na visoki kulturni ravni, tako da bi se res poglobila v pisateljevo osebnost in delo.

Sicer ne bi bila postavila vprašanja kakor »Kakšne laži so vas najbolj veselile?« ali »Kako veste, da je knjiga končana?«

Seveda imamo v Razgovoru tudi resnejša vprašanja, čeprav na dokaj pritlehni ravni časnikarske ameriške kulturnosti. Tičejo se njegove literature in njegove politike, a brez večje poglobljenosti. Ni na primer enega samega vprašanje o njegovem svetovnem nazoru, o današnjih miselnih tokovih v svetu, kaj šele o religiji.

Naj navedemo kakšno vprašanje z odgovorom.

Vprašanje: »V svoja dela vključujete najrazličnejše zvrsti – zgodovino, recepte, liriko ...«

Odgovor: »In risbe, pesmi, dialoge, citate, govore, pisma!«

Vprašanje: »Kakšen vpliv na nemško kulturno življenje je imela združitev Nemčije?«

Odgovor: »Nihče ni prisluhnil nemškemu umetniku in pisatelju, ki so bili proti.«

Pri nadaljevanju tega odgovora je zanimivo, da Grass označi besedo svojega političnega prijatelja Brandta, da je namreč nemška združitev vlak, ki ga nihče ne more ustaviti, kot »idiotško metaforo.«

Konkretnejših razlogov za svoje nasprotovanje združitvi ne navaja, da utegne bralec odnesti vtis, da gre bolj za literarno nerganje kot za utemeljene pomisleke,

Naj dodamo, da pogovoru sledi v reviji še nekaj prispevkov, ki so v zvezi z Grassom. Najprej krajši odlomek iz *Lupljenja čebule* v prevodu Slavka Šerca, potem pa dve razmišljanji o njem, ki sta ju prispevala Jan Buruma (*Vojna in spomin*) ter Peter Starič (*O Grassovem lupljenju čebule*).

Da zaključimo: prikaz nekega kulturnega lika, ob katerem se bralec z domotožjem spomni kakega drugega nemškega besednega umetnika, na primer Thomasa Manna.

A. R.

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (IX. del)

Že vrsto let, in sicer že od leta 1954, se zbirajo Slovenci iz Charleloia na veliki prireditvi, poimenovani »*Slovenska prireditev*«, ki privabi vsako leto veliko število Slovencev. Tako so tudi leta 1975 priredili slavje, ki je bilo v soboto, 26. aprila 1975, in na katerem se je zbralo preko 300 slovenskih izseljencev. Na sporedu so bili nastopi slovenskih pevskih zborov. Nastopil je tudi novoustanovljeni pevski zbor »*Simon Gregorčič*« pod vodstvom pevovodje Franca Gjoreka. Nastopili so tudi najmlajši, ki so zapeli vrsto slovenskih narodnih pesmi. Nastopila je tudi skupina *Vesela mladina*, ki je zaplesala dva narodna plesa. Glavna točka sporeda pa je bila veseloigra v dveh dejanjih, v priredbi in režiji Kazimira Gaberca z naslovom »*Kadar zdravnika ni doma*«. Igro je uprizoril *Dramski krožek* »*F. S. Finžgar*« iz Charleroia. Vsi igralci in igralko so se potrudili in so mojstrsko podali svoje vloge. Po kulturnem sporedu je bil na vrsti zabavni del prireditve, kjer je nastopil *ansambel Ota Lesjaka* iz Remscheida pri Düsseldorfu v Zahodni Nemčiji.

Bogato kulturno delovanje slovenskih izseljencev v Belgiji je bilo tudi v naslednjih letih zelo pestro, saj so si prireditve sledile kot na tekočem traku. Maja 1975 je slovensko kulturno društvo *Slomšek* priredilo materinsko in očetovsko proslavo, ki se je pričela s sveto mašo, pri kateri je lepo prepeval društveni mešani pevski zbor. Po maši je občinstvo sledilo kulturnemu sporedu, pri katerem so sodelovali najmlajši s pesmijo in plesom, nastopila je skupina *Vesela mladina* in društveni pevski zbor. Polna dvorana občinstva je z živim zadoščenjem sledila bogatemu in dobro pripravljene mu sporedu. Predvsem stariši in prijatelji so bili ponosni na številno mladino, ki je aktivno sodelovala pri vseh

društvenih prireditvah in tako pripomogla, da je bil spored predstav pester in zanimiv.

Petdeset slovenskih otrok se je avgusta 1975 udeležilo taborjenja v Ardenih, ki ga je pripravilo slovensko društvo *Slomšek*. Na taborjenju ni bilo samo zabave, saj so veliko časa posvetili pevskim in plesnim vajam ter sprehodom in igram v gozdu. Glavna letna prireditev Slovencev v Belgiji je *Slovenski dan*, ki ga prireja slovensko društvo *Slomšek*. Tako so 11. oktobra 1975 Slovenci v Belgiji organizirali *15. Slovenski dan*. Daljše poročilo o prireditvi je bilo objavljeno v deseti številki revije *Naša luč*. Iz objavljenega prispevka povzemamo nekaj važnejših misli: »Kulturni in družabni del slavja je bil v dvorani 'Casinò'. 'Vesele miške' in 'Veseli zvončki' so nastopili s pesmijo o rajanju. 'Zvon iz Holandije' je občuteno zapel štiri narodne. 'Vesela mladina' je s plesi in pesmijo spet prijetno presenetila. Občudovali smo pogum in vztrajnost moškega zbora 'Simon Gregorčič' iz Bruslja, ki je prvič nastopil na našem dnevu. Kulturni program je ugledno zaključil domači mešani zbor. Dobro pripravljenim nastopom je prepolna dvorana navdušeno sledila. K slovesnosti so se zbrali rojaki iz Limburga, Bruslja, Charleroia, Liégea in Holandije. Veseli smo bili zastopnikov iz Francije, Anglije in Nemčije. To je bil pravi 'slovenski dan', ki je nekak termometer našega kulturnega, narodnega in družabnega življenja skozi vse leto. Svoje upanje smo že pred leti naslonili na mladino, ki nas ni razočarala. Če pomislimo, da je na odru nastopilo čez 120 ljudi, bomo razumeli, da je slovenska povezava z Limburgom nekaj zelo zdravega. Ne prihaja od zgoraj, temveč od spodaj, iz ljudstva, in ker je ljudstvo zdravo in pametno, je tudi 'Slovenski dan' njihov praznik ter iz leta v leto lepši in bogatejši.«

Prizor iz igre *Kadar zdravnika ni doma* l. 1975.

(dalje)

državi Sloveniji, pa tudi otroci madžarske manjšine ne dobivajo dovolj kakovostne izobrazbe.

K sreči sta se manjšini na Primorskem odločili drugače. Italijani v Sloveniji obiskujejo pouk v italijanščini, slovenščina se kot jezik okolja in splošni uradni jezik v državi poučuje kot učni predmet, prav tako se na slovenskih šolah na Tržaškem in Goriškem v Italiji učenci učijo italijanščine v posebnih urah kot dodatnega jezika. Kljub temu zaradi posebnih razmer učitelji ugotavljajo neko slabost, in sicer da se italijanščina vedno bolj uveljavlja, vsaj na nekaterih šolah, tudi kot pogovorni jezik učencev v šoli izven pouka. Tako postaja slovenska šola v za-
mejsstvu dvojezično okolje.

Razmišljati bi morali, kako to slabost omejiti, ne pa se veseliti dvojezičnosti kot posebne privilegija!

Kaj je dvojezičnost oziroma večjezičnost okolja, je jasno. Na določenem območju se pač javno uporabljata dva jezika, ali se jih uporablja več, zaradi prisotnosti dveh ali več avtohtonih narodnosti. Kaj to pomeni za večinski in manjšinski narod, je bilo že velikokrat povedano, saj pri šibkejši skupnosti dvojezičnost vodi v krčenje narodnega ozemlja oziroma v manjšanje narodne prisotnosti na območju. To je zaskrbljivo dejstvo, ki bi ga nekateri radi prikrili s pravljico o multikulturalnosti ali proletarskem internacionalizmu. Zato dvojezično okolje ni posebna sreča, zlasti ne, ko del naroda ostane zunaj meja matične države in se mora na svoji zemlji trdo, večkrat brezuspešno boriti za osnovne narodnostne in človekove pravice.

Manj jasno pa je, kaj je dvo ali večjezičnost ljudi. Danes večina ljudi, vsaj izobraženci, pozna poleg materinščine vsaj še en jezik. Ali so ti ljudje dvojezični? Ali so tisti, ki poleg materinščine enako spretno uporabljajo še drug jezik, pri manjšinah navadno jezik okolja, dvojezični? Res so omejitve tega pojma ohlapne in prehodi mehki, a jezik kot opora mišljenja in doživljanja je vendar le eden. Temu navadno pravimo materni jezik in je običajno jezik, v katerem otrok spregovori ter se nanj veže njegov pojmovni svet. V tem jeziku, pravijo, tudi sanjamo. Vrača se ljudem iz podzavesti, ko kontrola odpoveduje, četudi so ga zaradi spremembe okolja popolnoma opustili.

V nekaterih primerih je bilo na študijskih dnevih Draga 2007 čutiti slavonspev dvojezičnosti. Uporaba več jezikov je kvečjemu korist, a še ne sreča. Tudi dvojezično okolje, ki ponuja priložnosti za učenje še enega jezika, ni kdovekako velika sreča, zlasti ne za tiste otroke, ki se s težavo učijo in jim je branje in pisanje še v materinščini muka. Nesreča pa je za vse, ki morajo podrediti svoj materni jezik jeziku okolja; ki morajo svoj jezik iz strahu zatajiti; ki čutijo odrinjenost svojega maternega jezika na drugo mesto, da je uporaben le v ožjem krogu, in ne v javnosti; za vse, ki čutijo ponižanje ali celo zaničevanega svojega jezika kot manjvrednega. Ni sreča za tiste, ki se morajo boriti za tisto pravico, ki naj bi jim bila dana po naravnih in človeških zakonih. Ni vse zlato, kar se sveti!

(sledí podpis)

za smeh in dobro voljo

Kmetica vpraša sina: »Kaj je rekel oče, ko je padel v gnobjiščno jamo?« – »Ali naj izpustim vse grde besede, ki jih je izrekel?« – »Seveda.« – »Potem ni rekel nič.«

»Mami,« se oglasi Jerica, »zgodba s štorcljami ne bo držala.« – »Kako ti pride kaj takega na pamet?« – »Glej, štorclje odletijo pozimi v Afriko, jaz pa sem bila rojena januarja.«

»Če dobro premislimo, se imate ženske za marsikaj zahvaliti živalim.« – »Kako neki?« – »Nerc daje svoj kožuh za vaše krzno, krokodil svojo kožo za vaše torbice, kača za vaše čevlje in nazadnje se vedno najde osel, ki vse to plača.«

Pilot stopi pred potnike s padalom na hrbtu in pravi: »Ni vzroka za preplah! Zdaj bom skočil in privedel pomoč.«

Babica Kremenček išče v letalu stranišče. Odpre napačna vrata in se znajde v pilotovi kabini. Vsa iz sebe pove stevardesi: »Čujte, v toaleti za dame sedita dva moška in se igrata s kompjuterjem!«

Evgen se hvali pred svojim prijateljem: »Jaz sem že po kratkem času v moj zakon vpeljal železen red: točno ob šestih mora biti večerja na mizi.« – »Kaj pa, če kdaj zamudiš?« – »Potem ostanem brez večerje.«

MLADIKA V NOVEM LETU 2008

DS

II 117 986 2007

Vsem bralcem in naročnikom sporočamo, da bo Mladika ohranila v novem letu. Vsem, ki bodo naročnino 2008 poravnali do 31. januarja 2008, darujemo po vašem izboru eno od knjig, ki so na tej strani navedene (po razpoložljivosti zaloge posameznih knjig).

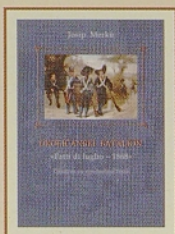

920072021,9

COBISS

Naročnino poravnate lahko po našem poštnem računu ali pa tudi osebno na upravi Mladike, ulica Donizetti 3 v Trstu od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

Spominjamo vas, da so naročnine za leto 2008 sledeče: celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti); po letalski pošti 30,00 €. Plačniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na: *Zadružna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso* (t. r. 16916 - SWIFT: CCTSIT2T)

DARILO ŠT. 1:

J. Merku:
Okoličanski
bataljon

DARILO ŠT. 2:

R. Dolhar:
Tržaški pol-dnevnik

DARILO ŠT. 3:

A. Rebula: Previsna leta

DARILO ŠT. 4:
M. Artač Sturman:
Rapsodija o
goriškem slavčku

DARILO ŠT. 7:
Zborniki Drage
(na izbiro po
razpoložljivosti)

DARILO ŠT. 5:

D. Štoka:
V političnem
vrtincu

DARILO ŠT. 6:

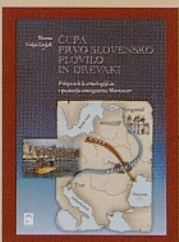
Zbor J. Gallus:
Božično pričakovanje

DARILO ŠT. 8:

M. Košuta:
Pomol v
severno morje

DARILO ŠT. 7:
Zborniki Drage
(na izbiro po
razpoložljivosti)

DARILO ŠT. 9:

A. Volk Zlobec:
Štiri zgodbe
izpod odeje

DARILO ŠT. 10:

G. Comari - Komar:
Tržaško pristanišče

DARILO ŠT. 11:

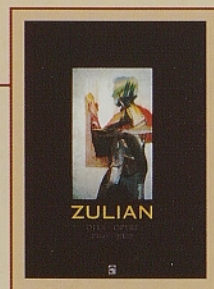
B. Volpi Lišjak:
Čupa, prvo slovensko
plovilo in drevaki

DARILO ŠT. 12:

Evelina Umek:
Malka gre v Trst

DARILO ŠT. 13:

B. Zulian:
Zulian: dela – opere
1960-2002

M založba
MLADIKA